
Nr. 26
חוברת כו.
שנה שניה.
הדור
יוצא אחת בשבוע
על ידי דוד פרישמאנן.
Hadôr — Das Jahrhundert.

תכן:

מחיר „הדור" ברוסיה:
לשנה 8 רובל, לחצי שנה 4 ר', לרבע שנה 2 ר' לחדש 75 ק'.
מחיר „הדור" בחו"ל:
באשכנז: לשנה 17,50 מרק, לחצי שנה 8,75 מרק, לרבע שנה 4,50 מרק.
באוסטריה: לשנה 20 קר', לחצי שנה 10 קר', לרבע שנה 5 קר'.
בצרפת: לשנה 21 פר', לחצי שנה $10^1/_2$ פר', לרבע שנה $5^1/_2$ פר'.
באנגליה: לשנה 17,50 שילינג, לחצי שנה 8,75 שילינג, לרבע שנה 4,50 שילינג.
החותמים ברוסיה ובשאר ארצות (הוץ מאשכנז ואוסטריה) יפנו בחתימתם ובהזמנותיהם עפ"י האדריסה של הרידקציה והאדמיניסטרציה של „הדור".
Д. Фришману, Варшава Порожняя 5.
D. Frischmann, Warschau, Prózna 5.
ההותמים באשכנז ואוסטריה יפנו אל מר י. פישר בקרקוי
J. Fischer, Buchdruckerei, Krakau, Grodgsse 62.
מחיר כל חוברת: 20 קאפ'. 40 העל'.
בעד חילוף האדריסה: 40 העל', 20 קאפ.
מחיר מודעות: בעד כל שורה קטנה פטיט: 20 העל'. 10 קאפ'.
בעניני הרידקציה לפנות עם האדריסה:
Д. Фришману, Варшава, Порожняя 5,
D. Frischmann, Warschau, Prózna 5.

הדור

יוצא אחת בשבוע

על ידי

דוד פרישמאן.

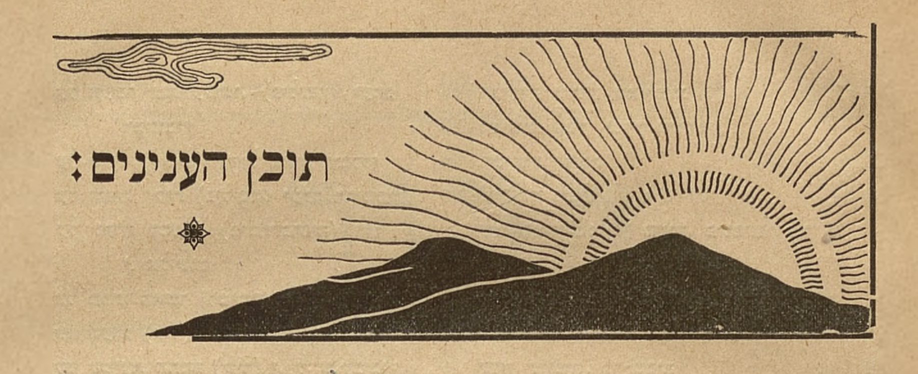
שנה שניה.

כרך שני

(חוברת כ"ו–ל"ז).

קראקא תרס"ה.

בדפוס של יוסף פישר (גראדגאססע 62).



תוכן הענינים:



הדור

אל חותמי „הדור״!!!

עם החוברת כ״ו מתחיל הרבע השלישי של „הדור״. — יציאתו של „הדור״ נתאחרה עוד בהתחלתו עד כדי חודש אחד, ולפי זה נתאחרה ההתחלה של הרבע השני וכן גם זו של הרבע השלישי.

האדמיניסטרציה של „הדור״ מזכירה את החותמים, שחתמו על „הדור״ רק עד כלות הרבע השני, להואיל לחדש את חתימתם בהקדם, שלא יבוא הפסק במשלוח החוברות.

בטוחים אנחנו כי מוקירי „הדור״ ואוהביו לא יעזבוהו ויתמכו בו וישתדלו גם להפיצו ככל האפשר. יודעים אנחנו כי עוד הרבה חסר „להדור״ עד שיגיע לאותה השלמות שהעורך מצייר לו אותה בדמיונו; יודעים אנחנו כי עוד הרבה הרבה חסר לו עד שקוראיו וחותמיו ימצאו בו את מבוקשם ואת תקותם — ואולם סבות רבות ונמרצות גרמו „להדור״, שלא יכול להתפתח עד עתה כראוי, אבל מקוים אנחנו כי עוד מעט והיה את אשר הוא מחויב להיות.

כבר מוכנים בידנו לרבע הבא מאמרים וספורים וכו׳ מאת היותר טובים שבסופרינו.

החתימה על „הדור״ מתקבלת לרבע שנה, להצי, שנה, לשלשת רבעי שנה ולשנה.

המחיר ברוסיה:

לרבע שנה 2 רובל, לחצי שנה 4 רובל, לשלשת רבעי שנה 6 רובל ולשנה 8 רובל עם המשלוח, ובערך זה לכל שאר הארצות.

האדריסה החדשה לכל עניני האדמיניסטרציה והרידקציה של „הדור״:

Д. Фришманъ, Варшава, Порожняя 5.
D. Frischmann, Warschau, Prózna 5.

עַל בָּשָׂר וָרוּחַ.

ב„הדור" חוברת כ׳ דברתי דברים אחדים על אחד ממאמריו האחרונים של אחד־העם שפרסם בשם „בשר ורוח". רבים מן הדברים היו קצרים וכלליים יותר מדי, ואני רואה הכרח לעצמי למלא אחריהם.

אחד העם אינו מתנגד לציוניות, מפני שאינו מאמין בממשותה, כדרך שמתנגדים אליה אחרים ורבים, אלא מתנגד אליה מתוך הרגשה: לא מצאה חן בעיניו — ודיו. תיכף אחרי הקונגרס הבזילאי הראשון הזדיין נגדה, ומאז לא הסיר עוד את כלי נשקו מעליו. הסופר הנכבד הזה התנגד אפוא אל הציוניות עוד קודם שקבלה זו צורה מסוימה וקודם שיכול עוד לדעת כלפי היכן היא נוטה: אם לצד הגברת הרוח או לצד הממשלת הבשר. האנטיפתיה קדמה אצל אחד העם לאותן המוטיבים השונים, שבהם הוא רגיל עתה ליפות את סבת יחוסו הרע אל הציוניות המדיניות.

וסבת החזיון הזה מובנת על נקלה: לאחד־העם היתה הציוניות לשאלת „להיות או לחדל". — כל מי שמכיר פחות או יותר את עבודתו הספרותית של הסופר הזה, יודע כי הוא היה עד עתה יותר מפובליציסט העוסק בשאלות היום והזמן. אחד־העם

היה תמיד מין פילוסוף שיש לו מעין „פילוסופיה לאומית". הוא עמל וינע לבנות איזו סיסטימה, למצוא איזו דוקטרינה, שתתן איזה תוכן לקיומנו בתור עם.

לכבודו של אחד־העם נוכל לאמר, כי בספרותנו החדשה היה הוא הראשו אשר נסה לתת לקוראיו השקפה מקורית, שלמה ומקפת, לפי דעתו, על חיינו הלאומיים. הוא היה הראשון אשר ינע למצוא תשובה כוללת על השאלה החמורה „מה אנו, ומה חיינו", אשר לא חדלה להעסיק את טובי מוחותינו. אחרי שהתחוללה בתולדותינו המהפכה הרוחנית הידועה במאה שעברה, שמצד אחד עשתה את חיינו יותר עצמיים, אבל מצד השני הכניסה בהם ערבוביה ובלבול מושגים על דבר עצמיותנו ומהותנו הלאומית.

והדבר הזה לא כבד מאחד־העם ביותר, עולמנו היה צר מאד בבוא אחד־העם ליצור את יצירתו וחיינו היו עניים מאד, עד כי נקל היה להביאם בסיסטימה אחת ולכוללם בכלל אחד. בסקירה אחת סקר את חזיונות חיינו בעבר ובהוה, ומכלי שהכיר בגורמיהם החיצונים והפנימים מצא את „הצד השוה שבהם", את נקודתם הכללית והמשותפת, אשר על פיה החליט את מהותנו הלאומית, שהביעה אחרי כן בפורמולה קצרה אחת.

וצריכים אנחנו להעיר, כי הפורמולה הזאת לא היתה גם חדשה ביותר. קצר קצרה ידו של אחד־העם לברוא בעצמו „יש מאין", למרות הפילוסופיה הלאומית שלו. מבית־המדרש הישן הביא אחד־העם את השקפתו על החיים אל העם, אשר זה עתה יצא מבית־המדרש הישן. הוא רק שפשף מעליה את חלודתה, נהץ את צורתה, עד כי היה לה ברק, ויתעה להאמין, כי אמנם פנים חדשות באו לכאן!...

וכי כלום אין אנו יודעים את כתב יחש „הרוחניות" של אחד־העם? וכי כלום אין אנו יודעים מאיזו לבורטוריום הובאה אלינו?

אחד־העם רק הוסיף איזה תבלין חדש, איזה הסבר מודרני לדוקטרינה הישנה הזאת, אשר כימי „גלותנו" ימיה, ויחזיק טובה לעצמו, כי סיסטם את חיינו הלאומיים, וכי נתן תוכן והגיון חדש לקיומנו בתור עם. מובן מעצמו, כי אלו היחידים, שידעו את תולדות „ההגיון" החדש הזה, את ערכו בחיינו ההוים ואת החלק המקיים שבו, אלו שהבינו עד כמה הוא מתאים לצרכנו הרוחניים החדשים, הנולדים בעם יום יום מאז שנכנס לעולם אחר לגמרי מזה שחי בו אלפי שנה, אלו לא יכלו אלא לצחק לדמיון תמים כזה של איש הבא ומעתיק פרי אתמוספירה ואקלים ידוע לקרקע שאינה סובלתו... אולם אחד־העם לא שם לבו לאלה היחידים המעטים, הלועגים לו ו„לחלומותיו", הוא נתן עיניו ב„הרוב", בהמפלגה הבינונית שלנו, הוא בחר לו לאודיטוריה את חוגם הצר של „בעלי־הבית" הרומנטיים שיחיו, אשר פיהם פתוח תמיד לקבל ולספוג כל מזון הנוח לעיכול, כל שטחיות קלה המקושטת בעמקות דילטנטית... בלב בעל־הבית שלנו, אשר זה לא כבר הוצא בעל כרחו מבית־מדרשו, עוד חיו המסורות העתיקות של הימים הטובים שעברו, הוא עוד רתק בנעגועים רבים אל חרבת עולמו הישן, ואת „השקפותיו" של אחד־העם על חיי האדם מישראל קבל ביחוד באמונה וחפץ לב, עד כי אחד־העמיסמוס נעשה בזמן קצר פופולרי כמעט בכל תפוצות ישראל. ובשעה שרבים מצעירינו דֻכאו ויֻענו תחת יד ספקות מרים ושאיפות לא ברורות, ישב אחד־

העם וישמח בתורתו, שמצא „בין השמות", במין שלוה אולימפית שעל פי רוב היתה לצנינים בעיני רבים.

ואחד־העמיסמוס הזה קבל ראשונה דחיה עצומה מצד התנועה הציונית־המדינית!

אמנם לא כאופן ישר התנגשה הדוקטרינה של אחד־העם, כי אם אגב־אורחא, כלאחר יד, אבל דיה היתה התנגשות זו, כי תקעקע את בירתו עד יסודה הרעוע! הציוניות באה מתחלתה לנתק בזרוע את העם מחרבותיו השוממות, שגם השכינה עזבתן, למען יאחז דרכו הלאה אל המקום אשר התותה לפניו התולדה; היא באה לעקור ביד חזקה מלבו את הערכים הנובלים, אשר מחוץ „לחורבה השוממה" אין להם כל תוכן ושווי, כל כח חיוני, ורק לשוא הם מעיקים על הנפש כאבנים.

הציוניות דוהפת את העם, שלא יעמוד כנואש „על פרשת דרכים", ורק יפנה ימין או שמאל וישים קץ לקיומו שאינו ברור.

וזרם חי וכביר שטף במחנה ישראל; רבים החלו להרגיש נחיצות ערכי חיים חדשים, לנגד עיניהם החלו להגלות אופקים רחבים. שאיפות חדשות ומגמות חדשות הכניסה הציוניות בלב־רבים מבעלי הבתים. — — — והאספקלריה של אחד העם נעשתה פתאם צרה להחיים החדשים התוססים ומתפשטים, הדוקטרינה שלו מתבקעת מרוב דחקה, הפורמולה שלו מתמזמזת—ורואה אחד־העם את עמלו הרב יורד לטמיון, פרי יגיעו הרב של כמה שנים נרמס ברגלים והוא צוח מכאב נעכר:

נוֹלִי טוּרְבַּארֵי צִירְקוּלוֹס מֵיאוֹס!...

וקול צעקתו זו אנחנו שומעים בכל מה שאחד־העם דובר נגד הציוניות. כל משפטיו בנידון זה, למרות השתדלותו לתת להם צורה של הסתכלות אביקטיבית, מלאים באמת רק התמרמרות אין אונים.

אבל כבר הגיעה השעה, כי יבין אחד־העם סוף סוף שאין אנו יכולים עוד להסתפק ולהשביע נפשנו ב„עברנו המזהיר" בלבד: עלינו לבקש גם איזה עתיד! כבר כהתה עיננו מהבט רק לאחור, נחוצה לנו גם איזו נקודה לפנים. אין אנו יכולים עוד למשוך שפע חיוני רק מן „העלים הבלים" המתגוללים בחורבת בית המדרש הישן! אי אפשר לנו לעשות לעיקר ח י י נ ו העתידים אותם הערכים של הגיטו, שתנאים היסטוריים ידועים עָבדו אותם בשביל אבותינו, בכדי להמתיק את מרירות פרכוסם באטמוספירה המרעילה.

„מוסר־היהדות, הרוח הלאומי, האישיות הלאומית"—אלה הם הצירופים והשמות הקדושים, אשר בהם אומר אחד־העם לגרש מקרבנו את „הרבוק" של כל תנועת חיים. אבל במטותא מכם, הלא השמות האלה באו בשעתם רק להסביר לנו, למה אנו מומתים אלפי שנה, לשם מה הננו נענים ועל מה אנו צריכים ביחוד להגן בשביל שננצל מכליון, ואולם היוכלו כל אלה להיות לנו לערכי ח י י ם ?...

אם באמת התנערנו מעפר גלותנו, אם באמת שברנו את עול עבדותנו הרוחנית ואנחנו שואפים לתחיה, אז עלינו להחליף את הפורמולות של הגיטו, החביבות לאחד־העם, בפורמולה אחרת יותר פשוטה ויותר בריאה:

תנועה, תנועה, תנועה!

אולי התנועה לשם חיים אינה שוה פחות מן החיים עצמם.

מתנועעים אנו ורוצים לחיות, לחיות כיתר העמים, לחיות כבני חורין, העומדים ברשות עצמם. כבר קצה נפשנו בהפ־כוס והנסיסה הנצחית; שונאים אנחנו לא רק את ה„עבדות בתוך חירות", אבל גם את החירות בתוך העבדות. — בשביל הגוף שלנו בשביל הנפש שבנו, בשביל האישיות שלנו, בלי כל תואר ושם לווי, אנחנו דורשים מרחב ודרור. אנחנו שואפים לברוא לנו תנאים חדשים, שבהם נוכל לחיות חפשים ולהתפתח חפשים ושיעזרו לכחותנו וסגולותנו העצמיים להתפתח במלואם.

אתם דורשים, כי נחוה לכם מראש, איזה „פרק יוסף עמנו בספר ההיסטוריה שלו" *) כשישוב לתחיה, ואם ילדותו השניה לא תבייש את ילדותו הראשונה? — הבה ונגידה לכם דברים קצרים: מקוים אנחנו, כי עמנו גם בעתיד, כמו בעבר, יצעד תמיד לפנים בההתקדמות הכללית — יחד עם כל החברה האנושית. הננו מאמינים בדבר הזה, יען כי אנחנו רוצים בו. זה היה האידיאל הלאומי של נביאינו הקדמונים, וזהו גם האידיאל הלאומי שלנו עתה!

אמנם להרוחניים שבנו אין התשובה הזאת מספקת. לדעתם אנחנו צריכים להטעים מראש בתנועתנו את הרוח־הלאומי, ומטרת תחיתנו צריכה להיות ביחוד האישיות הלאומיות. — אבל, חביבים, הטפוסיות הלאומית לא היתה ולא יכולה להיות מעולם מטרה כשהיא לעצמה! אין זה אידיאל כי נשאף אליו, אבל זוהי תולדה מוכרחת מתוך תנאי החיים החפשים שבהם נתון כל עם. גם הנביאים לא סמנו לנו את פרצופנו הלאומי „באחרית הימים". הם רק חזו מהרהורי לבם את המקום הנכבד אשר יתפוס עמנו בין אלו המקריבים את יעודו של היקום — ואידך השאירו לרצונה החפשי של התולדה...

אם האידיאל של ההתקדמות, או, כמו שאחד־העם רגיל לכנותו לגנאי, האירופאיות, קטן ודל בעיני אחד־העם לעומת האידיאלים של בית־המדרש הישן, אז, כמובן, הברירה בידו מה לקרב ומה לרחק, ואולם באופן זה מלחמה לו לא רק בהציוניות המדינית, כי אם בכל הדור הצעיר. גורל הציוניות עודו טמון בערפל ועוד טרם נדע אם באמת יכולה זו לפתור את הפרובלימה הלאומית כפי שלקחה על עצמה, אבל בכל אופן לא יחזירנו עוד אחד־העם אל חרבות הגיטו ולא יחיה עוד בלבנו את ערכי הגיטו. הננו כבר רחוקים מן המקום ההוא מהלך ת"ק שנה, וקולו הרפה הקורא מן החרבות לא יגיע כמעט לאזני ההולכים.

י. א. לפידות.



*) עי' על פרשת דרכים, חלק ב' צד 30.

תשובה.

שני דברים בא ה' בר דרומא ללמדנו במאמרו "מי קבל ממי?" (הדור י"ט):
א) "שהמרידות בארץ ישראל נגד הרומאים לא היו מרידות פוליטיות לחוד: הן הי' בעיקרן מרידות אקונומיות וסוציאליות"; ב) המעמדות העליונים שלנו בימי חורבן הבית הם שהשפיעו עלינו את התורה כי הננו כתה דתית ולא עם.

אלו היה המחבר מראה לנו בדברי הימים ההם את היסוד האקונומי והסוציאלי במדה שיש למצוא אותם באמת, רצוני לומר, אלו היה מסתפק בזה שהיה מחליט, למשל, כי בני המעמדות העליונים, שהיו בנו אז, התנגדו למרידה ברומאים, משום שהם, בתור "בעלי הכסף אשר יענה את הכל", לא עלה עליהם עול הרומאים במדה שעלה והכביד על צוארי בני השדרות התחתונות, וגם היה להם יותר מה להפסיד אם לא תעלה המרידה יפה —, אלו היה אומר כן, עוד אפשר היה להסכים לו. אבל ה' בר־דרומא אינו מסתפק בזה; רצונו להוכיח, ש"בני המעמדות העליונים יראו את המעמד הרביעי רב יתר מאשר יראו את הרומאים", "כי הרומאים היו נחוצים להם לשמרם מפני הפרולטריאט העברי", ו"אלו עלתה ביד העם להשתחרר משעבוד רומה, כי אז היה הולך ופורק מעליו גם את עול המעמדות העליונים והיה מיסד חברת חדשה, חברת היחוד והאהבה... שהפרולטריאט העברי חפץ לברוא בעולם!" — נראה, אם יש יסוד להחלטה זו.

ראיה לדבריו מביא המחבר מכתת האיסיים שחיו, כידוע, חיים קומוניסטיים (אם כי לא בצורה שה' בר דרומא נותנה לפנינו). אבל כתות נזירים קומוניסטים, כאותה שהיתה כתת האיסיים באמת, היו בכל הזמנים ואצל כל העמים, ואם רצה המחבר להקיש מן האיסיים על רוח רוב עמנו, אז צריך היה לא רק לספר לנו שהיתה כתה כזו בתוכנו, כי גם להראות, שהיתה לכתה זו פעולה גדולה על רוח בני השדרות התחתונות שבתוכנו בזמן הבית. אבל את הדבר הזה אין דברי הימים ההם מראים לנו: הרבה מרידות היו בארץ ישראל מיום כבוש הארץ על ידי הרומאים, ובהם אין אף אחת שנוכל לאמר עליה כי היה לה צביון אקונומי: הרוח החיה בכל המרידות האלו היו לא האיסיים — כמו שה' בר דרומא חושב בטעות — כי אם הקנאים והסקריקין שהיו תיאוקרטים ולכל הרוב אנרכיסטים רוחניים, אבל לא קומוניסטים והאיסיים — המעט שלא לקחו חלק בראש במרידות, כי עוד יש בידינו ראיות שגם הם וגם תלמידיהם — אשר ירשו מקומם בזמן החורבן כשאבד כמעט כל זכר להאיסיים — התיחסו בשויון נפש לשלטון הרומאים בכלל ולמרידות נגדם בפרט: מנחם "האיסי" "יצא לעבודת המלך" הורדוס, בעוד שהרבה אלפים מן הפרושים המתונים" לא רצו אפילו להשבע ל"עבד הרומאים" הזה; בשעה שחכמי התורה "בני המעמדות העליונים" התירו לעבור על מכסי הקיסרים הרומאים ואמרו: "סתם מוכסן גזלן", בא תלמידם הגדול של האיסיים, בעל המאמר "כשם שלא יכנס פיל לחודו של מחט כך לא יכנסו העשירים למלכות השמים!", ודרש

„תנו לקיסר את אשר לקיסר!". ובנוגע למרידות האחרונות הגדולות, הלא יודעים אנחנו, שיורשיהם הרוחניים של האיסיים, היהודים־הנוצרים, לא לקחו כל חלק לא במלחמת אספסינוס וגם לא במלחמת אדרינוס, מה שגרם להם, כידוע, רדיפות מצד בר כוכבא ‎*).

אמנם נעשו במשך המרידה, שקדמה לחורבן הבית, מעשים אחדים, שהם כאלו נותנים מקום לחשוב שהיתה אז מעין „מלחמת מעמדים". בכלל אלה אנחנו מוצאים את ההרג הרב שהרגו הקנאים בתקיפים ועגני הכהן הגדול בראשם, וכן שטרי החובות של העשירים על העניים ומינוי כהן גדול לא מן המשפחות המיוחסות, כנהוג עד אז, כי אם מן השדרות התחתונות של כהונה. אבל אימתי היינו רשאים להוציא מן העובדות האלה משפט, שהקנאים רצו להשתחרר לא רק משעבודם של הרומאים כי אם גם מחלוקת הרכוש והזכיות שאינם שוים לכל אחד ואחד? לו היו לכל הפחות מעשים אלו נעשים בראשית המרידה, בשעה שעוד לא נתברר איך יתיחסו אליה העשירים והתקיפים! אבל באמת אנו רואים, שכל עוד שלקחו המעמדות העליונים חלק במרידה, או אפילו כל עוד שהראו את עצמם כלוקחים בה חלק, לא רק שלא רבו בהם הקנאים, כי אם גם מנו אותם לראשים עליהם, ורק אחרי כן, כשנתברר להם שבני המעמדות העליונים אומרים לפתוח בשלום לרומאים, רק אז נעשה מה שנעשה! האין דבר זה מוכיח, שאם נלחמו הקנאים בתקיפים ועשירים, לא נלחמו בחם באשר הם תקיפים ועשירים, כי אם באשר היו לפי דעתם בוגדים בעמם? לא כל מי המתקומם אל עשירים מתנגד לחלוקת הרכוש הנוכחית — דבר זה יכול היה ה' בר דרומא לראות גם לרגלי ההתרגזות הגדולה נגד אילי הכסף בתוכנו שראינוה ושמענוה בהקונגרסים הראשונים של הציונים! ואנחנו הלא יודעים שכרחיק מזרח ממערב כן רחוק רוב מנין הציונים מהיות מתנגדים פרינציפיאלים לממשלת הרכוש, והא ראיה שאותם הקונגרסים עצמם שמחאו כף ורקעו רגל ל„האש והגפרית" אשר ירדו על ראש העשירים, לא נמנעו מלקבל וקים את „ספר הזהב" אשר רק עשירים יבואו בו!

השקפה מוטעת על ההיסתוריה מקלקלת את גרעין האמת שבהנחת ה' בר דרומא השניה: בעיקר צדק המחבר במשפטו, כי התורה, שאנחנו הננו כתה דתית, קדמה למנדלזון ותלמידיו (אם כי לא רק בלישנא, בהוסיפו שתורה זו נאמרה גם בזמנים הקודמים, כי הלא לידי אמירה לא באה תורה זו אלא בימי מנדלזון!), וכבר עמדתי על זה במאמרי „פרץ סמולנסקין" (השלח, ש"ע חוברת ז'); אבל רצונו של ה' בר דרומא לראות אצלנו „קלסים", „מלחמת קלסים" ו„אידיולוניה קלסית" כדת מרקס וקויטסקי — אינה נותנת לו לשפוט מישרים!

מלבד זה עוד ספק גדול הוא, אם הרשות לנו לאמר: „תורה זו אמרה מעמד פלוני לטובתו" — על תורה שנתקבלה לא רק על אותו המעמד, כי הלא יותר משאיזו תורה תלויה בנותניה תלויה היא במקבליה, ואם התורה, שהננו כתה דתית, היתה מקובלת במשך הרבה דורות על כל עמנו — דבר זה מראה, שלפי מצב הענינים אז, היתה תורה זו שוה לנפש כל עמנו, ולא רק לנפש

*) התיחסות אינדיפרנטית כזו לחופש המדיני מוצאים אנו גם אצל אבות הקומוניסמוס בזמננו, למשל אצל סן־סימון, קאבע, פוריע ובמדה ידועה גם אצל פרודון.

מעמד אחד בו. ומה שאמרה לראשונה בן מעמד זה או אחר, אינו מוכיח כלום, ולכל הרוב רק מראה הוא. שבני המעמד ההוא הבינו קודם לשאר מעמדות את הדרוש לעמם! אם עשה המחבר את רבן יוחנן בן זכאי „לאי־עממי" רק משום ש„סחר ארבעים שנה בפרקמטיא" — אז היה עליו על פי הדין והיושר להוציא מכלל עממיים גם את ראש הקנאים יוחנן מגוש חלב שסחר בשמן וגם — אם נאמין לדברי יוסף בן מתתיהו — נתעשר מזה *). וגם עצם הראיה שבה הוא נתמך באמרו שבני המעמדות העליונים בימי חורבן הבית הם שהעניקו לנו את התורה הנזכרת — אינה מוכיחה כלום!

המחבר אינו מביא שום ראיה זולתי בקשתו הידועה של ר' יוחנן בן זכאי שבקש מאספסינוס ש„תנתן לו יבנה וחכמיה": בקשה זו מעידה לפי דעת ה' בר דרומא, שבעיני העומדים אז בראשנו היינו רק כנסיה דתית: די לנו יבנה וחכמיה כי ממנה תצא תורה. אבל, ראשית, למה שוכחים שהפה שבקש את יבנה וחכמיה בקש גם את „שושילתא דרבן גמליאל" — בקשה המראה שר' יוחנן בן זכאי חש עתידות לישראל גם בתור עם מדיני! ושנית, מה באמת יכול היה ר' יוחנן בן זכאי לבקש מאת אספסינוס? „חופש הארץ או לכל הפחות הצלה פורתא מן החופש הלאומי?" — אבל למען בקש דבר כזה מאת הרומאים, שכידוע החזיקו בשיטת: „הריני נותן בכדי שתתן לי גם אתה!" צריך היה להעזר בכח יותר גדול מנבואה בנויה על יסוד פסוק. ומה גם כי כבר לפני החורבן, משמת אגריפס הראשון, אבד לארץ יהודה צל החופש המדיני שהיה לה עד אז, ורק סכלות היתה אפוא לבקש מן הרומאים שיתנו לבני יהודה אחרי תביסתם מה שלקחו מהם לפני תביסתם. ההיה לו לבקש שלא יגלה את בני ישראל מארצם? אבל טיטוס ואספסינוס לא עשו כזאת גם בלעדי בקשתו, כי אלמלי עשו כן, לא היה מי שימרוד ברומאים בימי בר כוכבא ולאחרי כן. או האם היה לו לבקש כי יחון את בית המקדש? אבל אם לא יאבה המחבר סלוח לר' יוחנן בן זכאי על בקשו את יבנה וחכמיה — שבתורתם, איך שיהיה, מוצאים חפץ גם „הדתיים" גם „הלאומיים" שבנו — הנה אם היה מבקש על בית המקדש, שהיה רק מרכז דתי, הלא בודאי היה מרעיש עליו עולמות!

כבר הגיעה העת שלא יהיו סופרינו כבני הערים הקטנות האומרים: „ראה זה מודרני הוא" לדבר שבערים הגדולות כבר נזדקן! הגורם האיקונומי הוא בודאי גורם חשוב מאד בתולדות התפתחות האנושיות. אבל כבר הודה גם ענגלס, שאם העמידו הוא ומרקס את הכל רק על הגורם האיקונומי לא עשו כן אלא משום שעד ימיהם לא שמו לב כלל וכלל לגורם זה. וביותר עלינו להזהר מההמך רק בגורם הזה, כשאנו מדברים על תקופה רחוקה ממנו כתקופת הבית השני, שהבסיס האיקונומי שלה אינו ברור כל צרכו.

מנחם מנדל פייטלזין.



---

*) אגב אורחא אעיר, שר' יוחנן בן זכאי הוא בעל המאמר: „אוזן זו ששמעה על הר־סיני: כי לי בני ישראל עבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, תרצע", שאין בינו ובין שיטת יהודה הגלילי רבן של הקנאים.

בספרות העתית.

האנקיטה — זאת היא המודה האחרונה השלטת עתה בספרותנו העתית. מתעוררת איזו שאלה, מיד עורכים אנקיטה. בשעה זו יש לנו בעתונות שלנו שלש אנקיטות בבת אחת. אנקיטה אחת של „הצפה" בדבר שאלת החופש בחדרים בירחי הקיץ, וכנהוג אצלנו, נתפרסמו תוצאותיה עתה, כשהקיץ קרוב אל קצו. על השאלה הזאת קבל „הצפה" „קרוב למאה תשובות מאת מורים, מלמדים, מנהלי בתי ספר ות"ת וגם מאת „בעל בית" אחר. הרוב הגדול פותר את שאלת החופש בחיוב. מעוט מצומצם מתנגד אל החופש רק מפני מעצורים שונים" („הצפה" נומר 477). בעיקר נחיצות חופש מודים כלם.

אבל איך זה יכול הדבר לצאת אל הפועל?

על פי החלטת שמונים איש מן הנשאלים, מן הצורך:

1) „לשנות את „בין הזמנים" המקובל שחל בימי ניסן ותשרי, שאז החופש של הילדים מזיק (?) להם מפני הסגריר והקור השוררים בימים אלו, ולקבוע תחת שני „בין הזמנים" רק אחד — בימי הקיץ. זמן הלמוד, או יותר טוב שנת הלמודים, תחל בתשרי ותמשך עד חודש תמוז. מתמוז עד תשרי ימי חופש וקבלת תלמידים. משך זמן הלמוד כתשעה חדשים או יותר מעט. שכר הלמוד יקבל המלמד בעד שנת־הלמודים".

ובשביל הדבר הזה

2) „המלמדים יתאגדו לקורפורציה מאורגנה ויעשו כלם יד אחת לתת חופש לילדים בימי הקיץ ולקבוע שכר הלמוד לשנה שלמה כנ"ל. ויש שמיעצים

3) „להוציא את החדרים לגמרי מר־שות יחידים והאבות וליסד חדרים צבוריים. באופן זה יסורו המעצורים של קפוח פ־נסת המלמד וגם של מעוט הלמוד".

על ההצעה האחרונה ככר דברו ודברו אצלנו, ובאמת תלוי פתרון השאלה האמורה בשנויים העיקריים שעלינו לעשות בחדרים. לפי שעה כמעט כל החנוך העברי מצטמצם רק בחדרים, ולכל אופן יותר משאנו צריכים לדאוג לעת החופש צריכים אנו לדאוג עוד לעת הלמודים. אומרים אנו „שנת למודים", בעוד שבאמת אין כזאת כלל בחנוך העברי. הלמוד בחדרים עודו נמצא במצבו הישן. אין סדר בלמוד הזה ואין שיטה קבועה ואין שנת למודים קבועה. לפי שעה עוד המלמדות מקלט לכל אלה שאינם מצליחים במסחרם ואין להם ענין אחר לעסוק בו. כל מנחם־מנדיל וכל איצי־מאיר נעשה מלמד. הכל מלמדים. ועד כמה הדבר הזה פועל לרעה על התפתחות הדור הצעיר, דבר זה למותר כלל להטעימו. עד שאתם דנים על החופש של הילדים העברים, שימו לב בתחלה אל למודם. גם בשאלת החופש אין שמים לב שלא יהיה התלמיד יושב בחדר במשך עשר שעות ביום בימי הקיץ ובחורף עוד יותר מזה, כמו שנהוג הדבר גם עתה כמעט בכל החדרים, ורק דואגים שיהיו לתלמיד איזו ירחי חופש לגמרי.

ואולם „הצפה" כבר פתר את שאלת החופש לכל פרטיה. בימי הקיץ יעמדו הילדים, שאבותיהם יוצאים למעוני הקיץ, תחת השגחת ההורים ואלה שנשארים בעיר יבקרום המלמדים, ויפקחו על הנהגתם לעתים תכופות או יערכו טיולים מחוץ לעיר ושכר הלמוד יחשב לשנת הלמוד כפי אשר ישתוו ההורים והמלמדים". — בקצרה ובבירור!

והאנקיטה השניה היא זו של ה„פריינד" והיא נוגעת לשאלה — שכמדומה נתעוררה לראשונה על ידי „הצפירה" —: מדוע אין האומנים היהודים משתמשים בזכות שיש להם לשכת מחוץ לתחום המושב?

„לאומנים היהודים — כותב העתון הזה במאמר הראשי בנומר 99 — נתונה הזכות לשבת בכל ארץ רוסיה; יותר ממחצית (?) היהודים הם בעלי מלאכה, ובכן יש הרשות ליותר ממחצית היהודים היושבים ברוסיה לגור מחוץ לתחום המושב, — ובכל זאת משתמשים בחיים המעשיים רק מעט יהודים בזכות שיש להם, ומספר בעלי המלאכות מקרב היהודים בגוברניות הפנימיות מעט הוא עד מאד". ובכן הציע ה„פריינד" את השאלות האלה:

„1) מה מצב הקהלות היהודיות שמחוץ לתחום בחומר וברוח, וביחוד, איך חיים האומנים היהודים אשר שם?

„2) לאיזו קטיגוריה שייכים האנשים שהתישבו לראשונה מחוץ לתחום, מתי באו היהודים לשם ואיך חיו בפרקים שונים ואיך התיחסו אליהם התושבים העיקריים, האדמיניסטרציה המקומית וכו'?

„3) מה משפט עמל הכפים שם בכלל, כלומר: כמה מספר בעלי המלאכה בכל עיר ועיר ואיך מתיחסים האומנים העיקריים אל חבריהם היהודים וכדומה?"

שש עשרה תשובות קבלה הרידקציה של ה„פריינד" על שאלותיה, והתשובות שונות מאד. אחדים כותבים כי בעלי המלאכה היהודים רואים חיים טובים מחוץ לתחום ואחרים טוענים כי אין להתקנא בגורל בעל המלאכה היהודי מחוץ לתחום, החי חיי צער. ואולם כמדומה לי שטעה ה„פריינד" באדריסה, שעל פיה ערך את שאלותיו. לא את בעלי המלאכה היושבים מחוץ לתחום צריכים היו לשאל. אלה הן נסעו לשם והשתמשו בזכותם. קודם כל צריכים היו לחקור את הסבה, מדוע אין בעלי המלאכה היהודים שבתחום המושב נוסעים אל המדינה פנימה, כי אם בוחרים לנוע לאמריקה ולשאר מדינות הים? אולי מתבאר החזיון הזה על ידי סבות חיצוניות הגורמות לאמיגרציה בכלל והפועלות על היהודי להתרחק מארץ מולדתו ולא להתקרב אליה. מלבד הדבר הזה הנה היהודי מטבעו ירא לעשות צעד לא בטוח, והאושר בפנים המדינה נדמה לו כספק, ועל כן הוא בוחר את הנדודים מחוץ למדינה, לאמיריקה ולאפריקה, ששם האושר נראה לו כודאי.

והאנקיטה השלישית היא זו של ה„וואסחאָד" על דבר שאלת האימיגרציה באנגליה. והנה שתי האנקיטות הראשונות הן בינינו לבין עצמנו. יהודים שואלים ויהודים משיבים. ואולם האנקיטה השלישית מכונה כלפי חוץ. הרידקציה של ה„וואָסחאָד" שלחה אגרת חוזרת אל אנשים שונים ונשואי פנים שבין העסקנים הצבוריים, הפוליטיים, הספרותיים והמדעיים אשר באנגליה, ובאגרת ההיא הציעה לפניהם, לענות על שתי השאלות האלה: „1) האם מצב האימיגרנטים באנגליה, וביחוד בלונדון, מצדיק את האחיזה בתחבולות מגבילות ומיוחדות? — 2) מלבד זה האם יש

לחשוב כי החוק על דבר הזרים (Alien Bill) לפי שנערך בפרויקט של הממשלה, נתעורר לרגלי מצב הדברים ואיזו תהיינה תוצאות החוק הזה במעשה, אם יקובל על ידי הפרלמנט ? את השאלות האלה שאל ה״וואָסחאָד״ בתור אורגן יהודי בא כחו של העם היהודי, והדבר הזה — אמרו מה שתאמרו — אין בו ישוב הרעת יותר מדי.

לכאורה הן האנקיטה הזאת היתה חובה מפני הנמוס, כהחזרת ביקור לאיש המבקר אותנו. בתחלה שאלו האנגלים אותנו על דבר האימיגרציה לארצם, ועכשו אנו באים להשיב להם מדה כנגד מדה ושואלים אותם על הדבר הזה. ואולם יש באנקיטה הזאת איזה צד לא נעים. האנקיטה בכלל מיעילה כמרידת קברים בחצר־המות בימים הנוראים. בסגולה הזאת לא האמנתי מעודי. אפס האנקיטה הזאת לא לבד שאינה מביאה תועלת, כי גם עלולה היא להזיק. שואלים אנו היתר עלינו מאת אוטוריטיטים שונים של העם האנגלי ומשפילים בזה את ערכנו בעיניהם עד גמירא. בלי כונה אנחנו מביאים אותם לידי הירהורים שונים על דבר היהורים.

ואלו לכל הפחות היו טוענים בגלוי : גזרות נגד זרים אין להצדיק בכל אופן. כל איש קולטורי יתקומם כנגד החפץ הזה. זהו סימן לריאקציה. אם מטעם זה נביא לדבר, אני מבין. אלו לכל הפחות היו טוענים בגלוי : ביחוד לא יפה הדבר לאנגליה, זו אנגליה שיצאה למלחמה על הבורים בשביל ההגבלות שהגבילו כפני ה״אויטלַנְדֶרים״. דבר זה הייתי מבין. רק באינואיסמוס יש לתרץ את הקושיה הזאת. וגם אמנם השיבו אחדים מן הנשאלים על ידי ה״וואָסחאָד״, כי אדם קרוב אצל עצמו — וזהו הטעם לחוק וכי משתי הרעות בוחרים בקטנה. ובכן אם באמת אין כל סכנה נשקפה מן הזרים לעם העיקרי יושב הארץ, אז לא יצא החוק לפעולה. ואם, להפך, עושים האימיגרנטים קונקורנציה לאנשים שאליהם הם באים לגור, אז יָצֹא יֵצֵא החוק ואז לא תועלנה כל אנקיטות שבעולם.

ואת הכל אנו עושים בשם העם. אולי יותר מדי אנו מרשים לעצמנו לעשות בשם העם.

מעט מעט נפקחות העינים לראות את המצב הנכון של ספרותנו. מיום ליום ירבה מספר המתאוננים. על אלה נוסף גם ב ר י י נ י ן, שעוד לפני שנתים כתב (בהקדמתו ללוח היובל של אחיאסף) : ״גרעיני המקוריות הם כיום בין סופרינו המתחילים, בין הסופרים שקמו לנו בחמש עשרה שנים האחרונות, במספר הגון״, ועתה גם הוא בא ב״הצפה״ נומר 472 ללמד קטיגוריה על הספרות העברית.

״במקצוע הספרות היפה אמנם מתגלים בספרותנו העברית כמין כחות, כמין כשרונות, ויש ביניהם גם אחדים מצוינים וחשובים מאד. אבל רו ב ם הגדול נכנסים אל ספרותנו בלי הכנות, בלי ידיעות החיים ובלי ידיעות הספרותיות, ויש גם בלי ידיעות הלשון העברית — — הקהל הגדול של הקוראים עברית אין לו, — האמת נתנה להגיד, — חיך טועם והרגשה אמנותית להספרות היפה. על כן נקל מאד לפעמים גם לצעירים נעדרי כשרון וחסרי ידיעות באיזה מקצוע שיהיה לתפוס איזה מקום במקצוע הספרות היפה. כתב איזה צעיר־זקן, או זקן צעיר, איזו רשימה, איזה ציור ממחזות החיים על פי איזו תכנית ורוגמא של אחרים, או בתור מצלם־מעתיק, המוסר

לנו איזה דברים ומקרים כהויתם, ומה גם אם יודע הוא לארוג בציורו או ברשימתו בטוים ונימים מודרניים הלקוחים בהקפה מאת אחרים, — הרי לפניך ‚כוכב חדש‘ ואחד המבקרים, — שמוציא כל ישן מפני כל חדש, רק מפני שחדש הוא, — כבר קושר לו כתרים ואומר לו שירה״. —

הנה לפנינו איש, אשר זה לא כבר היתה לו השקפה אופטימיסטית על ספרותנו, ועתה הנה בא גם הוא וחוזר ממשפטו הראשון ובא לידי מסקנות פסימיסטיות מאד בנוגע לספרותנו. ואולם הצעקנים צועקים בכל זאת: תחיה לנו! ספרות לנו!

והמקלט הבטוח, משאת נפש הד״ר הרצל המנוח?

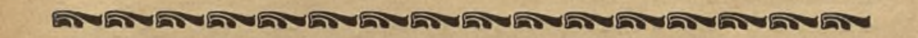
‚הגבור נפל, אך החרב לא נשברה. ולוא גם תשבר החרב, עוד צפרנים בידינו, ולוא גם תקצוצנה ידינו — עוד שינים בפינו, ובשינינו נכבוש את הניר והמבטח אשר אמרת לתת לנו״.

כך כותב ‚ארח לשבת‘ ב„הצפירה‘ נומר 163.

הוי השינים, השינים!

כבישת ארץ על ידי שינים היא המצאה לא רעה כלל!

Debe.



בִּקֹּרֶת.

החזיון האחרון של טשיחוב.

(א. טשיחוב. גן דובדבניות. מחזה בארבעה אקטים. מאסף „דעת“ כרך ב׳. פטרבורג 1904).

בטוח אני: אלו כתב את המחזה „גן דובדבניות“ איזה סופר שאינו מן המפורסמים ביותר, היו עוברים עליו בשתיקה או בכל אופן לא היו שמים אליו לב ביחוד. עכשיו שכותב החזיון הזה הוא טשיחוב, מובן מאליו כי היחס אל החזיון הוא אחר לגמרי. הקהל ברובו הן לא ישים לב אל הדברים עצמם, כי אם אל מי שאמרם. יש דבונים שמחיאת כפים מוכנת לדם עוד בטרם שיפתחו את פיהם לדבר, יען כי סמוך לב הקהל מראש כי בודאי ישמיעו דבר חדש וטוב. יש סופרים שהפניגיריקה הולכת לפניהם עוד בטרם שיצאו מעשי־ידיהם מן הדפוס והקהל כבר טועם מראש בעונג את המטעמים שהם אומרים להגיש לו ובולע את רירו למפרע. טשיחוב הוא אהוב הפובליקה ועם שמו לבד כבר קשורה תרועת גיל.

ברור לי, שכל האינטריסה אל דמחזה, שעליו אני דן עתה, נוגעת הרבה יתר אל המחבר משהיא נוגעת אל החבור. ‚גן הדובדבניות‘ הוא מפעל רפה, למרות

כל הכונות העמוקות שמשתדלים רבים ממעריצי המחבר למצוא בו. רפה היה גם הרושם שעשה המחזה על הרואים אותו בעלותו על במת „התיאטרון האמנותי" אשר במוסקוי, והתקוה אשר קוו ממנו מראש נוחלה. „אין דבר מיוחד במחזה — התאוננו רבים ; הכל רגיל יותר מן המדה". ואולם באו המבקרים ויטענו, כי דוקא אותו הדבר עצמו זהו יתרונו של החזיון אשר כתב טשיחוב, ואם לא תאמינו, הרי הכלל הישן שכמעט שנעשה לאכסיומה : מפעלי אמנות אמתים פשוטים תמיד ואינם מצטיינים במלאכת מחשבת רבה. אפס כנגד הפשיטות של החזיון אין אני טוען כלל. אדרבה, כורע אני על ברך לפני היוצר היודע להעביר תמונה ברורה ומדויקה במעט צבעים ואינו משתמש באיפקטים לסמא בהם את העינים. הטענה שיש לי היא כנגד ה ר ג י ל ו ת שבמחזה הזה. הן יש להבדיל בין ה פ ש ו ט ובין ה ר ג י ל. מעשה אמנות באמת א י נ ו רגיל.

והמעשה של המחזה „גן דובדבניות" מעשה רגיל הוא — עד לכדי בנליות. מקום המאורע היא אחוזת הגברת רַנֶיבְסְקָיָה, — אשה אלמנה שדעתה קלה ואין לבה כלל אל הנהגת הבית ועניני הנחלה. חמש שנים ישבה בפריז וחיתה חיי פריצות עם איזה מאהב, שלבסוף בגד בה ויעזבנה, ועל כן שבה אל מולדתה. ועניני הנחלה, כמובן מאליו, ינעים מאד. החובות עלו למעלה ראש והנושים הועידו את האחוזה עם „גן הדובדבניות" למכירה בפומבי לטובת משה ידם. לופחין הסוחר, שאבותיו היו עבדי־עולם למשפחת רנייבסקיה נותן לה עצה לחטוב את עצי גן־הדובדבניות, שאין בו צורך, לחלק את אדמתו לחלקים ולמכור את החלקים למעונות קיץ. ואולם גם לשמוע את הדבר הזה לא תאבה בעלת האחוזה. איך תחריב את גן הדובדבניות הגדול והישן, שאפילו בספר המלים של האֶנציקלופדיה בא זכרו. בלי חמדה היא שומעת גם את דברי אחיה גיאֶב, לפנות בבקשה אל הדודה הגרפינה הזקנה העשירה, שתשלח איזה סכום לגאל את הנחלה מיד הנושים. יאוש ממלא את לב רנייבסקיה והיא אינה יודעת מה לעשות. ובין כה וכה והימים עוברים, ודבר לא נעשה למנוע בפני המכירה של „גן הדובדבניות". היום המיועד בא, והאחוזה עם הגן נמכרת. אדוני האחוזה עוזבים אותה ומתפזרים זה בכה וזה בכה. רק פירס המשרת הזקן נשאר, כי שכחוהו, — וזה כל המעשה !

הפבולה, כפי שאתם רואים, רגילה מאד. נשארו רק הכונות שהניח טשיחוב בחזיונו זה. ואולם הכונות האלה סתומות מאד וקשה לעמוד על תכונתן. לפי ההשקפה הראשונה נראה כאלו חפץ טשיחוב להראות, איך כלים בני האריסטוקרטיה מן הכפרים. ואולם התימה הזאת אינה חדשה ביותר. מלבד מה שהדבר הזה לא הבליט טשיחוב כלל. מובן מאליו כי בעלי אחוזה, המנהלים את עניניהם באופן שנהלה אותם רנייבסקיה, עתידים להנשל מאחוזתם. ולאו דוקא באחוזה כן, כי אם גם בשבת אדונים כאלה בעיר וכית להם שם, הנה גם הבית יוקח מאתם וימכר בפומבי, אם ירבו לפזר כסף לריק ומבלי התחשב עם הכנסותיהם. או אולי חפץ טשיחוב להגיד מראש, כי עתידות הנחלות הגדולות להתחלק לאחוזות קטנות וכי לא רחוק היום ועל שתי המפלגות היושבות בכפרים, האדונים והאכרים, תוסף גם מפלגה שלישית, מפלגה של יושבים במעונות הקיץ ? לזה יש רמז בדברי לופחין אל רנייבסקיה כשהוא נותן לה עצה למכור את אדמת גן הדובדבניות בחלקים קטנים

להיות למעונות־קיץ. הוא אומר אליה: „עד עתה היו בכפר רק אדונים ואכרים, ועתה באו גם יושבי מעונות הקיץ. כל הערים, אף הקטנות, מוקפות עתה מעונות קיץ. ויש לשער כי כעבור עשרים שנה ירבו יושבי מעונות הקיץ ויחלו לעבוד בכל יכלתם. עתה האיש היושב במעון קיץ אינו עושה דבר בלתי אם שותה תה על המעקה. ואולם הן אפשר כי במשך הזמן יחל לעסוק בכלכלת הדיסיטינה האחת שלו, ואז יש תקוה לגן הדובדבניות שלכם ונהפך והיה לאחר עד שלא תכירו עוד אותו...״ אמת היא, פרספקטיבה כזאת לסופר כטשיחוב אינה מושכת את הלב ביחוד, ואולם גם את הדבר הזה הן לא הביע המחבר בחזיונו בדברים מפורשים. בכלל אינו ברור היחס של המחבר עצמו לגבוריו, ועל כן אין הקורא יודע את אשר עליו לעשות עם הנפשות המשחקות בחזיון, הנופלות אל התהום כעורים וסכלים, ואשר בגלל זאת אין גורלן פועל כטרגדיה, וגם לראוה אינן מוצגות, שתפעלנה על הרואים אותן באופן קומי. כל המחזה מלא בריות רפות בלי כל תנועת חיים, בלי רצון ובלי כח. רואה אתה לפניך אנשים נרים, ואין אתה יודע לשם מה באו ולשם מה הלכו. עמלים להוכיח כי זהו סמל החיים הישנים העוברים ומפנים מקום לחיים חדשים הבאים לרשת מקומם. ואולם החיים האלה אינם עוברים בהכרח, על ידי מה שהם באים להתנגשות עם החיים החדשים המתפרצים לכבוש הכל. החיים המתוארים במחזה של טשיחוב כלים מעצמם, באשר נרפים האנשים בעלי החיים הללו ואין הם נוקפים אפילו אצבע, להשאר על מקומם. אין האילוסטרציה הזאת מוכיחה כלל כי החיים הישנים עוברים, ואין צריך לאמר כי מכאן אין ראיה שהחיים החדשים כבר ממשמשים ובאים. החיים החדשים האלה בחזיונו של טשיחוב נראים לפנינו בדמות פרזות סנטימנטליות אחדות של סטודנט שאינו מצליח בשיחותיו עם הנערה אניה בת רניבסקיה, שזה עתה כלתה חק למודה באינסטיטוט. הסטודנט טרופימוב מעורר וקורא לעבודה בשם האושר האמתי הנשקף מתוך עתיד רחוק ואפשר שאינו דומה לשום דבר שבהוה; הוא יהיה מוקדש על ידי האמת הרוממה ביותר. „האנושיות הולכת לפנים, אומר הסטודנט, — צועדת מחיל אל חיל ואת כחותיה היא משכללת. כל הנבצר ממנה עתה, יהיה קרוב ומובן באיזה זמן מן הזמנים, ואולם מן הצורך הוא לעבוד ולעזור בכל הכחות לאלה המבקשים את האמת...״ דברים יפים אבל כלליים ביותר. המושג על אדות „האמת הרוממה מכל״ אינו ברור עוד די צרכו ומשתמע לכמה וכמה פנים. ואולם הסטודנט מוסיף לדבר על דבר מטרת חיינו. „לעבור על כל דבר קטן ודל המפריע אותנו מהיות חפשים ומאושרים — אומר היא אל אניה — הנה זאת מטרת חיינו ופתרונם. קדימה! הולכים אנו בלי מעצור אל הכוכב הבהיר הבוער שם במרחק. קדימה, רעים, אל תחשלו!״ טוב מאד. ואולם הדברים האלה ב„גן הדובדבניות״ הם שלא במקומם. נפלא הדבר, מדוע בחר לו הסטודנט את המקום הזה להטיף בו את דעותיו.

האושר של הדורות הבאים איננו מפורש במחזה הזה כמו שהוא מפורש תמיד במעשי ידי טשיחוב. זאת היא מלה של נחמה והשתתפות בצער, ולפרקים קרובים היא נראית לנו כאלו נאמרה באונס ומתוך הכרח ונשמעת כאלו יצאה מפי איש היושב על יד מטה של חולה אנוש ומסוכן שאין תקוה להחלימו. כן מנחמת אניה את אמה ומעודדת אותה: „גן הדובדבניות מכור ואיננו עוד, אמת היא, אמת,

ואולם אל תבכי — לך נשארו החיים לפנים. נשארה נשמתך הטובה והטהורה.. בואי עמי, נלכה, נחמדה, מפה, נלכה!.. גן חרש נטע, נהדר מן הגן הזה; את תראי אותו, תביני, ושמחה, שמחה חרישית עמוקה תנוח בנפשך כשמש לפנות ערב וצחוק יעלה על שפתותיך, אמי! נלכה, נחמדה, נלכה..." וכן היא מתארת לאמה את העתיד: „אכון ואעבור את המסה בגימנזיה ואחרי כן אעבוד ואעזור לך. ספרים שונים נקרא יחדו, אמי... האם לא כן? (מנשקת יד אמה). בערבי סתו נקרא, ספרים רבים נקרא, ולפנינו יפתח עולם חדש ונפלא"... כמדומה שהעתיד הנחמד הזה יעורר צחוק קל על שפתי השומע.

במחזה עוברות לפנינו נפשות רבות ושונות. ווַרְיָה, שאותה לקחה רנייבסקיה לה לבת, היא המפקחת על עניני האחוזה. אמת היא, ווריה מצטיינת באיזה אֶנרגיה, בערך אל יתר הנפשות המשחקות בחזיון, ואולם בסביבה הזאת היא שלא במקומה. ווריה זאת אוהבת את לופחין, וגם היא מוצאת חן בעיניו. האהבה הזאת היא אהבה שבין אנשים נבונים איש אל אחיו. התלהבות אין בה כלל. שני הנאהבים עסוקים שניהם יותר מ״י עד כדי שיוכלו „לשחק" באהבה, כנהוג, ועוד לא הספיקה להם שעתם לגלות איש את לבו לפני רעהו והדבר תלוי באמצע, אם כי האנשים מן הצד יודעים כי ווריה ולופחין הם נוחים זה לזה. הסצינה שבה תשאיר רנייבסקיה את לופחין לבדו ותשלח אליו את ווריה, למען יבררו את יחסם איש לאחיו, הסצינה הזאת נחמדה מאד. גם ווריה וגם לופחין יודעים לשום מה הזרמנו יחדו לבדם ואיש אין אתם. ווריה מחכה להתגלות לבו, ואולם שניהם פקחים יותר מדי עד כדי שיוכלו לבלות את חשיחה בדברי אהבה ומבלי משים מתערב הטון המעשי בשיחתם והם מדברים על עסקים של ממון, ואהבה לא תתגלה גם הפעם. בציור הקטן הזה אנחנו רואים את יד האמן.

מן ה„ארונים" של החזיון יש להזכיר את גיאב אחי הגברת רנייבסקיה, שאחרי שנמכרה הנחלה הוא בא לעבוד בבנק. ה„גבור" הזה הוא החלש בין כל הטפוסים. יש שאנו רואים אותו ממש בתור אידיוט. גיאב הוא איש בא בשנים ואולם אופן התנהגותו הוא זה של ילד, וכילד טוב ושומע הוא נכנע כרגע בפני יתר אנשי הבית. ש שהיא מתלהב ונושא משא באזני — הארון העומד בחדר, ואח״י כן, כאלו שם לב אל משונתו, הוא מכלה מדי פעם בפעם את שיחתו בקריאות השנורות בפי המשחקים בבילירד. ואולם הדבר הזה חוזר ונשנה במחזה פעמים אין מספר עד שהיה למשא.

זולת זה ישנו עוד „אדון" אחר בחזיון הזה, הוא השכן בעל האחוזה ששמו ס י מ י ו נ ו ב ־ פ י ש צ י ק. השכן הזה בא תמיד ללוות לו גמילות־חסד, והקריאה החביבה שלו היא: „שימו נא אל לב!" והיא חוזרת ונשנית גם כן בחזיון פעמים רבות לבלי צורך.

ו„בעבדים" של החזיון אנו מוצאים את ש ר ל ו ט ה א י ב נ ו ב נ ה אומנת אניה, והיא עושה להטים שונים כאיזה קומדינט בקרקס. דוּנְיַשָׁה שפחת הבית, שאותה אוהב אֶפיחודוב הממונה על הקונטורה, נושאת עיניה אל המשרת הצעיר יַשָׁה, שהיה בחוץ לארץ יחד עם הגברת, והוא מצטיין רק בחוצפתו היתרה, מצחק לגיאב בפניו ומתמרמר

בבוא אמו לראות את פניו בשובו מפריז ובצאתו אחרי כן מן האחוזה יחד עם תארונים. הטפוס הפוזיטיבי היחידי של הפרסונל היא פ י ר ס המשרת הזקן בן 87 שנה. הוא בן הדור הישן ותמיד הוא מלא דאגה על הארונים שאינם נוהרים בצאתם ואינם לובשים על בשרם את הלבושים הדרושים. הזקן הזה חביב מאד על הבריות והרואה ינוד לו כי שכחוהו. כלם הלכו; את תריסי החלונות הגיפו; הבית הישן התרוקן, האחוזה עזובה. נשמע בעלות הגרזן על גן הדובדבניות. לפירס הזקן אין דואג ואין שם לב. אותו עזבו!

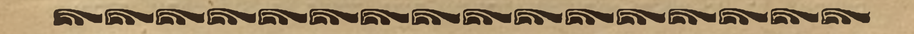
הבמה ריקה. נשמע בהסגר כל הדלתות על מסגר ואחרי כן בנסוע המרכבות. דממה. ומן הדממה ישמע קול הכות הגרזן על עץ, והקול מצלצל בבדירות ובעצב. מן הדלת לימין נראה פירס.. הוא חולה. קרב אל הדלת ומגיע את כפות המנעול.

— סגור. נסעו... (יושב על המרבד). אותי שכחו... אין דבר... אשב פה... וליאוניד ניקוליביטש, מסתמא, לא לבש את אדרת השער, במעיל נסע... (נאנח בדאגה). אני לא התבוננתי... צעיר ולא מנוסה! (נוהם דבר מה, שאי אפשר להבין). חלפו החיים, כאלו לא חייתי... (שוכב). אשכב... כח אין לך, לא נשאר דבר, דבר... (שוכב בלי ניע).

„צליל נשמע במרחק, כאלו מן השמים, כמו קול מיתר שנבקע, הולך ורומם ומלא עצב. אחרי כן דממה. נשמע רק בהכות הגרזן על העץ הרחק בגן..."

כך מסיים טשיחוב את חזיונו האחרון. ניכר היה כי הבין בעצמו שהחזיון כלו עושה רושם מינע על הרואה ועל הקורא אותו, ועל כן בקש לו מפלט באיפקט, לכפר באחרית החזיון על כלו. אין לכחד, כי האיפקט חזק מאד ואולם אין זה מכסה על רפיונו של החזיון כלו.

ל. נוטמאן.



לַיְלָה בַּכֶּרֶם.

(מספר זכרונותי).

— שמ—עון!

— מה—ה!

— ש—עה?

— שת—ים!

הקולות הבודדים האלה נשמעו בלילה מתוך שתי סכות שעל שתי גבעות קטנות מכסות כרמים בקרן דרומית מערבית לראשון לציון.

והלילה ליל ארץ ישראל.

ארצות רבות עברתי, ולילות בהירים וצחים כלילות ארץ ישראל לא ראיתי.

שבע עשרה שנה כבר עברו למן הלילה ההוא, וזכרונו לא מש ממני, ועודו לנגד עיני כאלו היה רק זה אמש.

אנכי הייתי אז שומר בראשון לציון, ובימים ההם היו עוד הכורמים ובניהם שומרים בעצמם את כרמיהם. בימים ההם היו הכורמים עובדים גם בעצמם את כרמיהם, הם ובניהם וגם בנותיהם. כן, היו ימים וגם בנות האכרים עבדו באתים במעדרים ולא התבוששו.

יכתב נא הדבר בספר לזכרון לדור הזה כי היו ימים ובנות הכורמים והאכרים עבדו בידיהן, בכרמים וגם בשדות.

את כל הכרמים אשר יצאו מערלה שמרו האכרים בעצמם ורק בשני כרמים היו שומרים שכורים, כי אחד הכורמים היה זקן ובנים לא היו לו והשני איש חלש ובניו היו קטנים. ושכרו להם שני הכורמים האלה שומרים מן הפועלים העברים. אז לא עלה עוד על לב הכורמים לשכור שומרים ערביאים אשר מחיר עבודתם מצער, אז נתנו האכרים גם עבודה לפועלים עברים. אז לא בקשו גם הפועלים גדולות, כי אם עבודה ולחם.

שבע עשרה שנה, — רק שבע עשרה שנה עברו למני אז ועד עתה, ומה שנו פני כל הדברים בישובנו!

אך הלילות לא שנו. יום ולילה לא ישבותו.

והלילות לילות ארץ ישראל.

ונפלא הלילה בארצנו בהיות הירח במלואו ובהאירו באורו הלבן לבן־כסף את כל הארץ, אז יעלמו מעינינו גם הכוכבים אשר בשמים ורק מרחוק בקצות השמים יראו כוכבים אחדים בודדים וחורים. גם תכלת השמים תחור ותלבן ומראיה לבן כהה.

ונפלא שבעתים הלילה בעת אשר הירח לא יראה על פני השמים, אשר בלילות האלה ינדלו וירחבו וירומו מאד מאד, ורבבות אלפי כוכבים נוצצים ומזהירים בים התכלת אשר ממעל. וככל אשר יוסיף האדם להתבונן במעמקי השמים כן ירבה וכן ינדל מספר הכוכבים. והכוכבים נוצצים ומבצבצים כמו יתחרו איש באחיו.

באחד הלילות האלה ישבתי לפני שבע עשרה שנה על הספסל אשר עשו ידי על יד פתח הסכה אשר בכרם ואשר גם אותה עשיתי אני. והסכה עשויה שתי מחצלות כצריף, והיא נשענת על שני מוטות, והספסל הוא קרש מונח על ארבע יתדות תקועות בארץ.

שעות אחדות עברתי בכרם והכיתי בשני מקלות בפח הברזל התלוי על צוארי להבריח ברעש את האיים המחבלים את הכרמים ולהשמיע לגנבים כי לא ינום ולא יישן שומר הכרם. וביום ההוא הייתי עיף מאד, כי יום בוא אניה מרוסיה ליפו היה היום ההוא, ובעת ההיא היה יום בוא אניה מרוסיה ליום ועד ואספה ביפו לכל המושבות. וכל איש אשר היה לו דבר ביפו בא ביום בוא האניה לקבל את פני האורחים החדשים אשר באו כפעם בפעם לקנות נחלה או לעבור בא״ץ ישראל; זאת האורחים החדשים לקחו בני המושבות אתם אל בתיהם, כי מדת הכנסת אורחים

היתה אז נפרצה בכל המושבות. ביום ההוא הלכתי גם אני ליפו, ובימים ההם הלכו ברגל. בבקר הלכתי ולפנות ערב שבתי אל הכרם.

ואחרי התהלכי בכרם שעות אחדות ישבתי לנוח על הספסל. לשכב יראתי, פן ארדם, ואט את חצי גויתי הצדה ואשען על ידי האחת ורגלי היו תלויות לארץ ואביט ישר לפני אל הרי יהודה הנשקפים ממולי. ועין ההרים תכלת כתכלת השמים, אשר מעל לראשי, ורק העננים הקלים אשר שטו מעל לראשי ההרים הראו לי את הגבול אשר בין השמים ובין ההרים.

ומה רבה היתה אז אהבתי אל ההרים האלה; עיני לא שבעה לראותם. כשלשה ירחים כבר עברו עלי מיום בואי אל הארץ, ויום יום הבטתי אל הרי יהודה מרחוק ואתכונן בהם כאהבה, כאלו חפצתי למצוא בהם פתרון לשאלות הרבות אשר התרוצצו בקרבי, ופרקים שלמים וגדולים מדברי הימים עברו תמיד בלבי בהתבונני אל ההרים האלה.

אנכי יושב על הספסל ומתבונן בהרים העטופים גון תכלת ולאזני באה נהמת גלי הים. עיני נסגרו מעט, ופתאם נשמע קול שירה חזקה, והשירה מוזרה ומונוטית, ואולם נעימה היתה בדממת הלילה עד להפליא. קולותיה הרועדים ברעידות ממושכות ובשברים עמוקים, מצלצלים בעצב משונה ונעים מאד הלוקח את לב השומע ומרעיד אותו ומעלה בו זכרונות שונים. וקול פעמון מקשקש לאט כאלו יענה אמן לשירה. ואדע אז כי ארחת גמלים עוברת בדרך אשר מעבר לכרמים, ואמהר ואקים ממקומי, לא לשמוע את שירת הערבי העובר בדרך כי אם להשמיע אותו כי אינני ישן, ועד מהרה נשמעו מכות המקלות בפחים בכרמים אשר מימיני ואשר משמאלי.

ולרגלי הגבעה אשר עליה עמדה סכתי היה מקשה, ובו היתה מלונה קטנה, והאכר, איש בא בימים, לא ישן, ואולם לא הרבה להתהלך בלילה, כי בטח בבנו הצעיר השומר את הכרם אשר מימין למקשה.

שירת הערבי הלכה הלוך וקרוב אלינו ואחרי כן הלכה הלוך ורחוק מאתנו וידענו כי עברה האורחה ונחדל לתופף במקלות על הפחים.

מעל הגבעה אשר מימיני נשמע הקול:

— שמ—עון!

ומעל הגבעה אשר משמאל נשמע:

— מה—ה?

— ש—עה?

— שת—ים!

— אש—קו—קי?

— טוב!

עד מהרה ישבו שני השומרים על ספסל אשר ליד סכת שמעון וישחקו בכל לבם בשחוק האשקוקי. ואקרב גם אני אליהם ואתבונן במשחק, גם נסיתי לחוות דעה וליעץ פעם לאחד ופעם לשני, אך הם שניהם בקשוני לבל אתערב במשחק ולבל אפריעם.

פתאום וקול יריה מתוך קנה־רובים הפחידנו. והקול כמו מן המקשה אשר לרגלי הגבעה. מהרנו לרדת בצעקות וקולות אל המקשה, והנה האכר הזקן השומר

את המקשה אוהז בחבל גמל אחד ושני ערביאים מתאבקים עמו וחפצים להוציא את הנמל מידיו, ועל יד הגמל מונחת על הארץ ערמת אבטיחים אשר גנבו הערביאים מן המקשה.

אורחת הגמלים עברה על פנינו ותלך הלאה, ושני ערביאים נשארו עם גמל אחד לגנוב אבטיחים מן המקשה אשר לא שמעו משם קול שומר. ואולם הזקן היה ער ובראותו את מעשה הגנבים ירה מתוך קנה־הרובים באויר להפחיד את הערביאים, והוא מהר עד הגמל ויאחז בחבל רסנו ולא נתן להוציאו מידו עד בואנו לעזרתו ויחדו קשרנו את ידי הערביאים בחבלי הגמל ונביא את האסורים אל המושבה בשירה ובקול תפים.

נ ו ר.

בְּחֶדְרִי.

קִירוֹת חֶדְרִי דֹם נִבָּטִים
אֶל פִּנָּתִי הַנִּדָּחָה –
רַק הַלֹּבֶן בְּחֹר הָעַיִן
שֶׁל הָעִוֵּר נִבָּט כָּכָה.

מַחֲצִית אֹפֶל, מַחֲצִית עֶצֶב –
אַךְ הַדְּמָמָה דְמָמָה שְׁלֵמָה.
שְׁמָמִית שְׁחוֹרָה אֹרְגָה קוּרִים
עַל הַתִּקְרָה הַשּׁוֹמֵמָה.

וּבַחוּץ – אֲנִי יוֹדֵעַ –
אָצִים עַתָּה אַלְפֵי צְבִים,
הוֹמִים עַתָּה אַלְפֵי אָדָם,
וּכְמוֹ מַפַּל מַיִם רַבִּים.

וַאֲנִי שָׁלֵו, שָׁלֵו כָּכָה –
וּמִסָּבִיב דְּמָמָה שְׁלֵמָה!

שְׁמָמִית שְׁחוֹרָה אָרְגָה רֶשֶׁת
עַל הַתִּקְרָה הַשּׁוֹמֵמָה.

וּבְהִתְמַלְּטִי מִן הָרְחוֹבוֹת
אֶל תּוֹךְ חֲדָרִי דַּךְ, מִתְיָאֵשׁ,
הוּא – כִּמְדִינַת מָוֶת קְטַנָּה
בְּיַם הַחַיִּים הַמִּתְגָּעֵשׁ.

וּכְמוֹ מֶסֶךְ עַצְלוּת רַכָּה
מוּזָג הוּא אֶל תּוֹךְ עֲצָמַי.
נִתָּק פִּתְאֹם חוּט מַחֲשַׁבְתִּי,
פָּסְקוּ לִשְׁטֹף רִגְעֵי יָמַי.

וַאֲנִי דּוֹמֵם, דּוֹמֵם כָּכָה –
כְּמוֹ אוּד מֻצָּל דּוֹמֵם עָשֵׁן.
אֵינִי עָלֵז, אֵינִי עָגוּם;
עֵר אֲנִי וְלִבִּי יָשֵׁן.

אוּלָם, קוֹפֵא כְּנְצִיב דְּמָמָה
בְּתוֹךְ הַדְּמָמָה הַנִּצֶּבֶת –
נִדְמֶה־לִי, שֶׁאָחוּשׁ מַשֶּׁהוּ
מִן הַנֶּצַח וְהַמָּוֶת.

ז. שנאר.



תְּמוּנוֹת.

מאת

א. מ. גנצר.

I.

חֲלוֹם הַנָּדִיב.

לא רק את הכלבים היפים ואת הסוסים האמוצים ואת העבדים המגוהצים אהב הנדיב, כי אם גם את כל בני האדם למיניהם. הוא גם את אָחיו העניים, הדורשים לעזרתו, אהב ועל כל הנדכאים והאמללים חמל — הוא אהב לחמול — —

כי היתה נפש הנדיב טובה ורחבה ועשירה. הוא היה מוכרח לתת, להשפיע, להאשיר, והיה מי יהיה.

ושונא היה הנדיב הזה אך את התודות והתהלות הבאות תמיד בעקב הצדקה והחסד והמלֻות אותם כצל המלוה את האור. ובעשותו טובה לאיש, התנה תמיד מראש: רק לבלתי הודות, רק לבלתי התרפס; אנכי רק את חובתי אעשה.

ולא אבו בני האדם להאמין לו כי מקרב לבו יוצאים הדברים האלה, ויאמר, כי אך בורח הוא מפני הכבוד והתהלות והתודות למען הגדיל יותר את ערכו ולמען הראות את טוב לבו יותר.

ואולם איש ישר ונדיב־לב היה באמת ובני האדם לא הבינו לרוחו: יחשדוהו במה שאין בו, מבלי יכולת להאמין כי אמנם יוכל איש להתרומם עד למדרגה אשר כזאת.

הוא שנא את התודה ואת התהלה — ואולם אוהב היה לראות את האמללים אשר נהפכו על ירו למאושרים, אוהב היה להביט בפניהם המפיקים תודות. אין קץ ואשר לא יתואר בדברים. אוהב היה לבקר בבתי המשפחות העניות אשר הציל מרעב ומחסר כל ולראות אותן באשרן. אוהב היה לבקר בבתי־החנוך אשר הקים ולהביט אל עיני היתומים הרכים האסופים הנה, אשר עוד לא הכירו בעצמם את האסון הרב אשר היו צפוים אליו ואת האושר הצפון להם עתה, בהחנכם תחת חסותו. בהעינים התמימות האלה, אשר אינן מכירות עוד בעצמן את גורלן ומקומן, חשב למצוא איזה רגש תודה נעלמה, אשר לא ירגישוה האמללים־המאושרים בעצמם.

כי היה הנדיב הזה סמל הטוב, הנדיבות והעשר!

אך בערב יום אחד בשכבו על משכבו בעתתהו רוח רעה.

בעלותו בערב ההוא על משכבו, השאיר את חלון חדרו פתוח. ערב נעים היה הערב, והוא נשקע אז במחשבות ורמיונות. והנה פתאם ירד דרך החלון אשר מעל הקומה העליונה ישר אל הרחוב — והנה יום בהיר — אנשים בעלי פנים מוזרים וארוכים עוברים ושבים — וקומות האנשים כמו נגדעו על פי אמת המדה וממעל לראשם כאלו נחתך איזו קשר — כל בגדיהם עשוים רקמה אחת, מעשה

מקשה, ובבגדים אין כיסים ואין אמתחות וגם מקום החזה אשר על יד הלב כמו נכוץ — — והוא הולך אנה ואנה כדרכו יום יום, ואולם אין איש פונה אליו, אין דובר דבר — הוא נגש אל אחד דעוברים, מביט בשאלה אל עיניו — אך האיש סר מעליו והולך לו — — —

— אין דבר דרוש לי — עונה לו האיש קשות ועובר מעליו.

והוא הולך אנה ואנה ועיניו משוטטות ומחפשות אחרי איש אשר יקדם את פניו בשלום, יצחק לעמתו בצחוק חן והדרת כבוד — אך אין איש מקדים אותו בשלום, אין איש שם אליו לב — בודד הנדיב בכל העיר — — —

והוא הולך ותועה, כיסיו מלאים כל טוב, בזהב וכסף, ולבו מלא על כל גדותיו ונשימתו כבדה עליו וכלו מלא איזה דבר אשר עליו להשתחרר ממנו מעט, להקל מעליו את כובד משאו — אך אין איש דורש אחריו, אין איש פונה אליו.

— בן־אדם, הלא תדרוש ממני דבר ! — קורא הנדיב בקול בפנותו אל אחד העוברים.

אך אין עונה. רק כמשתוממים מביטים עליו העוברים בעלי הפנים האלמים והמאבנים ובשממון הם סרים מעליו.

— — פסילים אלמים, הלא תחוסו אתם ע ל י ! ! ! — קורא הוא בקול גדול.

— — ע־לי־ך ! ! — שומע הוא רק כהד קול אלפי פיות עונה לעמתו —

הדלת נפתחה. בקר. שכן עני משכים אל הפתח.

„אך, שלום — שלום... חלומות... הבלים... נשה נא הנה איש טוב"— קורא הנדיב ובלבו רָוַח לו מעט, — נשה נא אלי, מה דרוש לך, אמור ! — הוא לוחץ את ידי העני בחזקה ומקרבן אל לבו. — שאל נא, יקירי, שאל... ל א ו ר ך י מ י ם ת ה י ה ל י — — שאל — —

רוח־הנדיב הטובה שבה אליו כבתחלה, אך את החלום הנורא ההוא עוד יזכור תמיד ברעדה.

II.

בִּצְחֲקָהּ.

יותר מאשר אהב אותה אהב — את הצחוק הקל אשר לה.

בצחקה — ויצחקו עמה תבל ומלואה, ויצחק עמה כל אשר מסביב והכל צהל לקראתה.

ובשמעו את צחוקה הקל לא יכול לעמוד על נפשו ויחבקנה וילחצה עד אשר החלה לצעוק בקול גדול ותחָלץ מידו.

ותתפרץ בקול צחוק נפלא אשר צלל כקול פעמונים קטנים.

וישתפך השחוק הזה בכל בתי נפשה, וימלא את כל חדרי לבבו ויערה עליו בקסם טמיר.

ויעמוד נבוך כפסל שיש — והוא איש המבקש „תכן" בחיים.

צעירה היתה, מאושרה, ותצחק.
וכאשר עיפה כל הבריאה אשר מסביבה להציל פניה לקראתה — ותחדל גם היא מעט מעט משחק.
ויכוסה גם לפניו כל היקום בערפל נורא ויזעמו לו תבל ומלואה.
אז החל להציק לה בדבריו, כי תשוב להיות כמקדם.
אך היא לא פתחה עוד את פיה בשחוק, כי אם — בבכי.
ותשב ותבך כל הימים לבדה ואיש לא בכה עמה יחד.
כי עזב עזבה גם הוא לנפשה וילך באשר הלך.

III.

מִתּוֹךְ שְׂחוֹק.

יושב לו הילד הקטן על יד אביו־הזקן, העומד ברגע הזה בבית התפלה ומתפלל תפלת המנחה, ועיני הילד הרך משוטטות בכל רחבי הבית כמחפשות דבר מה.

מקום חדש—עולם מלא חדש למען הילד, עולם מלא סודות נעלמים וטמירים, המושכים את עיניו ומעסיקים את רוח בינתו הקטנה. לרגעים הוא נושא את עיניו למעלה, לצד התקרה הנבוהה, הגבוהה בעיניו עד אין קץ, גם אל הכתלים הגבוהים והשחורים יביט ואל המנורות התלויות והכבדות, ואל ארונות הספרים אשר על יד הכתלים יתבונן וגם מתוך החלון אשר לפניו ישקיף אל פני הרחוב — עולם חדש לפניו, והוא עוד לא ידע איפה הוא ומה המראות האלה אשר הוא רואה.

אך בהביטו אל כל אלה לא יסיר אף רגע את עיניו מעל אביו הזקן, שומרו וצלו, היושב על ידו. אם הוא כאן — הכל כאן. ואז יוכל לשבת במנוחה ולשחק כאות נפשו — אך לו רק יתרומם הזקן הזה רגע אחד — ואז יהפך בעיני הילד כל אשר מסביבו לאבדון והמקום אשר עליו הוא יושב כתהום עמוק.

ילד רך זה — יתום קטן הוא, אשר מתה עליו אמו בלדתה אותו, והוא לא ראה ולא הכירה. קטן זה גרם ביציאתו לאויר העולם במיתתו של אמו המבכירה — בתו היחידה של אותו זקן השכול. הילד הזה — זה עתה כל נחמתו ומשושו בימיו האחרונים. גם את שמו, אפרים׳ל, הסבו אחרי שם אמו המתה, לבלתי יאבד לה כל זכר.

וביום הזה הובל הנה אל בית התפלה, להתרגל באמירת ה„קדיש״ למען יום הזכרון למות אמו הקרוב לבוא.

וכתום התפלה מרים הזקן את נכדו הרך למעלה, מעמידהו כלו על גבי הספסל, והוא שח אליו, מקרב את גופו הקטן והרך אל לבו ואת פיו אל פיו וקורא לפניו את הדברים הנוראים מלה במלה.

והילד חוזר אחריו: יתגדל - שדל, שמיה — מי, רַבָּא — אַבְּבָּא — —
ופתאם הוא מתחיל לצחק, מצחק ומצחק בלי הרף.
הדברים אשר אינם מובנים לו וטפטופי־עצמו היפים פועלים עליו פעולת־צחוק.
ומנסה גם הזקן לצחק עמו — אלא שאינו יודע האיך באים הדמעות מאליהם מתוך שחוק זה — —

ומתחיל גם התינוק לבכות פתאם — והזקן ונכדו בוכים כאחד לעיני כל המתבוננים אליהם — — —

דמעות מתוך שחוק.



עַל הָעשֶׁר שֶׁהִתְעַשַּׁרְנוּ.

„העלמה בת לבנקיר מרת אידה רוטהופר התנדבה סך עשרים מיליון פרנק לטובת הקיפה הציונית. חַתָנָהּ הארון דָוִי (או כמו שמנסחים אחרים, לוי) התנדב גם כן ככך הזה". טלגרמה כזאת נתפרסמה בעת האחרונה בעתונים שונים והרגיזה את בצתנו הקופאת.

אחרית תוגה — שמחה; אבל לא הרי השמחה כהרי התוגה.

ואם התוגה והאבל נראו לפעמים מלאכותיים קצת, מופרזים יותר מדי, אם הפרזות הרמות, הריקות והנפוחות עוררו לפעמים גועל נפש בצעקניותן וברגשניותן המזויפה — הנה בדבר השמחה אפשר להאמין כי הדברים יוצאים באמת מן הלב, כי הדרשות שנדרשו והמאמרים שנדפסו מתאימים באמת עם הרגשות אשר בלבות הדרשנים והכתבנים. אין שמחה יותר אמתית מזו של העני כי יעשר — והבצה באמת מרעישה עולמות.

ראשית כל — „המזרחי".

וידוע לכל השבר הגדול אשר השבר הגאון הגדול ראש המזרחי, ב„אורו את מתניו" להלחם מלחמת מצוה במורשים המורדים המהפכים את הקערה על פיה, הממרים את פי המנהיג ואינם שומעים גם לקול הגאון שיחיה. כבוד הוד תורתו (ככודו במקומו מונח והודו במקומו מונח ותורתו גם כן במקומה מינחת) לא יכול להסכים אל השלום לפי דברי כבוד הוד תורתו היה מן הנחוץ להכותם לכל הפחות מכות־מרדות ארבעים חסר אחת ולהציגם ב„קונה", למען יראו וייראו. והגאון שיחיה מתאבל על השבר עד היום הזה.

עתה הוא מתנחם. ארבעים מיליון! אין בכך כלום! ילכו נא לארץ ישראל או לאוגנדה — לו אחת היא: כל הדרכים מובילים אל ה„קונה" — העיקר הוא כי יתנו לו ליסד „פידי־ציה" וחלק מארבעים המיליונים כפי המגיע לאנשי שלומו.

הגאון מקוה כי בכסף הזה אפשר יהיה ליסד חדרים וישיבות בכל תפוצות הגולה

על פי נוסח מיר. ומלבד זאת אפשר יהיה לקנות „מורחי-חזיר" („שינקען-מורחי'טען") או חזירי-מזרחי" לאלפים.

כי הלא ידוע כי בלי חזירים אי־אפשר גם למזרחי להתקיים.

ומלבד זאת נוכל ליסד או בית-חולים נהדר על פי כל חקי הכשרות בפרנקפורט, ירושלים של מטה, בית חולים בשביל חולי־המחורים המתמעטים ובשביל חולי־המריחינים ההולכים ורבים.

כי סוף כל סוף הלא גם את בעלי המרחינים הכנסנו תחת כנפי השכינה.

וראשינו בקונגרס האחרון יוכיחו.

כך מדבר הגאון שליט"א.

וראשי הפרקציה מדברים בנוסח אחר:

— עד היום עניים היינו, עניים בממון ועניים במעשים, כי, כידוע, הממון בתקופת הקפיטליסמוס הוא הכל והוא גם מרבה אדם ומרבה מעשים. עתה אפשר יהיה לעשות הכל: אפשר ליסד אוניברסיתה בשביל יהודים בשוויצריה או באנגליה, אפשר להפיק גם „קולטורה" ואפשר, ווהו העקר, למלאות אחרי סעיף הפרוגרמה שלנו הדורש כי כל עסקני־הציוניות יקבלו שכר עבודתם מקפותינו.

אז יוכלו כל הצעירים להקדיש כחותיהם לתנועתנו, ולא יהיו מוכרחים לנדוד למרחקים לבקש לחם.

והראש מרחיב עתה פיו בדרשתו. הוא אומר: עתה תראו את אשר נעשה אנחנו ניסד עתה אלפי אגודות ורבבות קומיסיות. בכל עיר ועיר ובכל כפר וכפר ימצא לו מקום רק יהודי אחד. ניסד חברות של סטטיסטיקה, לדעת את מספרנו ובמה אנו עוסקים ואיך אנו חיים. את הכל נביא בחשבון. רק באופן כזה נוכל להמשיך את מעשינו, רק המספרים יוכלו לחזק את דברינו.

עתה כשאנו מדברים דורשים ממנו מספרים, ובזה סותמים את פינו. או, כשיהיו מספרים בידינו, נוכל לדבר ולדבר בלי הרף.

אנחנו נפיק אז מבול של „אלמנכים" על הארץ, למען הראות את אמנותנו לעיני הגוים והשרים. אנחנו נוציא אז את „המזרח" שצייר ליליען ואת הבדחנות שבּרחן רוזנפלד, יצירות של אמנות, פרי ההתחברות של המצח המזרחי עם הזעה המערבית.

וחכמת ישראל תקיץ לתחיה על ידנו. יש לנו עוד אלפי „נוסינים" ורבבות „לובלינסקים" (או תפתרנה שאלותיו של ש״י איש הורוויץ ממילא).

ואז תעלה האישיות היהודית לגדולה. המלמד יהיה למורה, הבדחן — למשורר, המנגן בכלי־זמר — למוזיקנט וחורתי המצבות — ל„סקולפטורים" („המגיד" כבר היה למטיף) אז נאיר מגרנו לכל אירופה כלה.

העיקר הוא כי יתנו גם לנו לעשות פידירציה ולא ינזלו את החלק המגיע לנו.

הראש מדבר והעלמות מוחאות כף.

וכן הדין גם עם ה„מדיניים".

עתה הם בטוחים כי נצחה שיטתם והם מרעישים עולמות; הם כלם עלו עתה לגדולה: האלם שבם דורש דרשות והפסח — מדלג ועושה מדינה.

עתה הם בטוחים כי ינצחו. ארבעים מיליון! עתה יש להם ערבון בעד אחרות המפלגה. הם ישימו עתה קץ לפרקציות. הם לא ייראו עוד את איומי המתנגדים. ילכו להם אלה אם אינם מסכימים: ארבעים המיליונים ישארו. ימעט ה„עולם" ורבתה השמחה.

עתה תבוא קץ ל„קולטורה". הקולטורה תקבר ולא תקום עוד. גם לישוב הקטן יבוא קץ. אנחנו נתן כסף לקולוניסטים שיעזבו את ארץ ישראל, ורק כאשר נשיג את ה„משרטר" — ישובו — או ילכו לאוגנדה אם תמצא האכספדיציה לטוב — אנחנו נצחנו!

וסופר „הצפה" מלונדון, ה' שלויצקי (מזכיר „מגני ההסתדרות" בלונדון, מקורב גדול לגרינברג וכותב קורוספונדנציות באורגן של „ציוני־ציון" לפי רוחם וצרכם הם) סיר את ה' קובן (ידו הימנית של ה' גרינברג) וזה גלה לו אלפי אלפים סודות על דבר עבודת הציוניות להבא.

„האכספדיציה תוכל עתה לצאת לדרך (עד עתה לא יצאה מחסרון כסף). עתה יש לנו גם במה לסתום את פיות מקטריגינו בפרלמנט האנגלי. מתנגדים לא יהיו לנו בתוכנו. להפרקציה נקצב סכום ידוע בעד „קולטורה" ולאוסישקין נתן איזו מיליונים ליסוד קוליניות. בקצרה, הכל יפתר באופן היותר טוב.

וה' קובן מוסיף: אף על פי שה' גרינברג לא גלה עוד את הסוד, אנכי אגלנו. ראשנו להבא יהיה ה' וולפסון. הוא הנו בנקיר ואדם כזה הוא נחוץ בעד הציוניות של עתה. כשהכלה שלנו היתה עניה יכול היה סופר להיות לאיש לה; עכשו כשנתעשרה נחוץ לה שדוך יותר הגון — בנקיר.

ומלבד זאת הוא גם יהודי רוסי לפנים (אגב אומר לך בסוד, שגם אני, גרינברג, ועוד אחדים הננו אמיגרנטים מרוסיה; אבל אל תגלה זאת לאיש).

בקצרה, יקירי, העתיד הוא כלו אור, עתיד של מיליונים.

אקציותינו, זאת תוכל להבטיח בשמי, אקציותינו כבר עלו — ומתנגדינו השלמו לנו — הלורד רוטשילד הבטיח לעשות עמנו עסקים.

וגם ה„ג'ואיש־כרוניקל" הנהו עתה בשלום עמנו...

וה„ג'ואיש־כרוניקל" באמת קורא לשלום.

„אתם הציונים, אומר הוא, כבר יצאתם מתקופת הילדות והייתם לאנשים. כלה עשירה, בת בנקיר, התקשרה עמכם במסורת ברית. עתה באה העת לכם, כלומר למנהיגכם, לבלתי היות עוד כלי־משחית בידי ההמון ברוסיה. הקונגרס — זהו שעשועי ילדים. חדלו מקרוא קונגרסים, ויותר טוב יהיה אם תתאספו עם ראשי קהלותינו, ראשי „אגודת־אחים", „כי"ח" ו„יק"א" לעשות צדקות בישראל".

ה' זנגויל, הסופר הגדול והפה המפיק מרגליות, הלא יוכל לדרוש גם בשבח הצדקה והאפוטרופסות. הלא הוא כבר מצדד בזכותה של אוגנדה, וזה הלא הוא ענין של צדקה.

וכך הוא מדבר להלן, בסגנון זה, והמנהיגים האנגלים שמחים. הם נכונים להחליף גם כן את הקונגרס הגדול בקטן — שם לא תהיה אופוזיציה גדולה וגם יהיו להעני פנים של אספת ועד חברת־צדקה הגונה, דבר שימצא חן בעיני כל הגדולים.

וטשמברלין, אומרים, כבר שלח טלגרמה של ברכה.

וה' בן־יהודה שמח: עתה בודאי יהיה במה להוציא את ה„מלון". שמח גם ה' חזנוביץ: הביבליותיקה תוסד. שמח גם ה' סוקולוב: האנציקלופדיה תוכל לצאת בלי שום ספק עוד.

גם „המזרח" יצא, ועוד אורגנים רבים כמוהו. וכל אותה העתונות שאין לה קוראים תוכל לקבל עתה תמיכה הגונה. חבל רק על „אחיאסף" שהיו בהאופוזיציה ולכן הפסידו ולא ינתן להם אף אגורה.

גם לבית־החרושת של אכרים אשר לה' כלקינד תקום ישועה, וגם לבתי חרושת אחרים.

וה„וועלט" תוכל לשלם שכר סופרים גם בעד מחאות.

ופרקציה חדשה נכונה להוסד: פרקציה של „סוחרים".

עד היום עמדו הסוחרים מרחוק להתנועה: לא מצאו לעצמם שום חשבון להשתתף בה. עכשו נשתנה הדבר.

ופלוגת הסוחרים דורשת רק דבר קטן. הוא נכונה לעזור לציוניות בכל כחותיה, ורק דבר קטן היא דורשת: כי יפתחו בנקים בכל ערי ישראל לתת קרדיט ברבית פחותה מאשר ידרוש הבנק של הממשלה.

ופלוגת סוחרים אחרת (שאין לה קרדיט אצל הממשלה) דורשת כי יתנו קרדיט גם לאלה שאין הממשלה נותנת להם. באופן כזה יש תקוה כי תהיה גם אופוזיציה בפרקציה החדשה.

וגם עוזרי המסחר (אף „בני־דת־משה" במשמע) מסכימים ליסד אגורה ציונית. אומרים כי תהיה עתה דרישה אחרי עוזרי־מסחר בבנקים העומדים להוסד — — —

כן כותב לי ידידי, עסקן, צעקן, מן „המזרחים החזיריים":

ידידי היקר! עשרנו! ארבעים מיליון! המשרטר כמעט מונח בכיסנו. כל העשירים והיראים יהיו עתה לציונים. אויבינו הסוציאליסטים יבושו.

עתה נוכל להלחם, להלחם ורק להלחם — אנחנו נלחם בכל, בפרקציה, בקולטורה, במדיניים וגם, אומר לך בסוד, במזרחי.

נצחון, יקירי! ארבעים מליונים! נצחון!

ידידך עוז — — —.

P. S. „כידוע לך בקשתי מאת הבנק בשנה שעברה משרה בשביל אחי, אלא שהשיבו את פני, באמרם שאין המשרות מספיקות לכל. עתה יש לקוות כי אשיג משרה גם בעד אחי השני, כי בודאי ירבו הבנקים שלנו בכל הארצות — שם יודעים עד כמה הייתי נאמן להההנהגה, כי אנכי הייתי תמיד ראשון למוחים, וכי הד"ר הרצל כתב לי מכתב תודה. הנ"ל.

הציוניות, כמו שתראו, חריפה במקחה.

ורק אידאליסט שוטה ממכרי פורש לזוית שלו ובוכה.

ומתאונן זה הפתי על הימים הטובים, בעוד אשר מספר הציונים היה מעט, בעוד אשר ציונים היו אנשים שבכיסם לא היה מאום, ואולם בלבם היה הרבה. זה השוטה חושב כי ללב ולנשמה יש איזה ערך.

ואנכי מציע לפניו את פרשת כל הגדולות והנכורות אשר יעשו המנהינים בעתיד; את הבנקים שיוסדו, את המוסדות הרבים שמקוים ליסד, את האכספדיציות הרבות שישלחו — והוא בשלו: בוכה, בוכה ובוכה.

תנועתנו, אומר הוא, כבר טבעה באשפת הבנקים, היסודים והמחאות ועוד ועוד. הכסף המעט שיש לנו כבר הרעיל את נשמתנו, ומה יהיה עוד כאשר ירד עלינו מבול של ארבעים מיליונים?

ואין האידאליסט שלי יכול להתנחם.

יצאתי החוצה. החלום נז ויעף.

ומפיסתופל הלץ חירק לי את לשונו: פתי, אין כל מיליונים.

רק ברותא־היא שברו העתינים: לא דבים ולא יער!

יעקב רבינוביק.

רשימות שונות.

קול „קורא".

אדוני הסופרים!

שנים רבות שמעתי את תלונותיכם עלי, כי אני, בעל־הבית, „אינני אוהב את ספרותנו", כי „אינני מכבר את סופריה", כי „עיני ולבי רק אל בצעי", כי „נשמתי היא תגרנית" וכו' וכו'.

ואנכי נשאתי בדומיה את חרפתי, משום שאין אדם נתפס על צערו, והסופרים העברים, שכל ימיהם כעס ומכאובים, שרוים תמיד בצער.

אולם הרשוני נא, רבותי, הפעם להשמיע באזניכם את אשר בלב אַחַי הקוראים

על אדות ספרתנו, למען תדעו, כי הקוראים אינם כלל חסרי־לב וגם להם יש איזו „תביעות".

אתחיל בעתונים, מפני שזה הוא סוף סוף העיקר של ספרתנו.

קורא תמידי הנני של עתון עברי חדש, משום שהבריזו עליו, כי ימלא לנו חסרון עתון „אירופאי".

ובכל יום ויום אני מתמרמר אחרי קריאת עתוני ונומר לחדול ממנו כתום „הרבע", אך תמיד הריני חוזר ממחשבתי, שמא יחשדוני בחסרון „לאומיות".

הידעתם על מה הנני מתמרמר?

על קשי הלשון.

הריני מחודה לפניכם, כי חדלתי להבין עברית. יש מלים שאיני מבין פירושן כל עיקר; ויש שאני מבין לאחר עיון רב (הנה למשל מלה „הרעלה" לתרגום המלה *травля*); ויש שהנני מבין כל מלה ומלה בפני עצמה ופירוש הענין נסתר ממני.

תמה אני, אם יש קורא המבין כראוי את הטלגרמות ב„הצפה".

בשעת שלום הנני מדלג עליהן, אך עתה בשעת מלחמה, כשהטלגרמות הן עיקר העתון, מוכרח אני להסתתר בחדר לפנים מחדר (מפני הבושה) ולקרוא את ה„פריינד" (העתון של אשתי) או את ה„נובוסטי" (העתון של בני), ורק אז הנני מבין את הדברים כמו שהם.

האמנם העתונים העברים יוצאים רק בשביל אלה, ששעתם פנוי להקדיש לקריאת עתון שעות אחדות, לעיין בו ולהתקשה עליו?

הבשביל זה החלו לכתוב עברית בלי סלסול ובלי מליצות, (הדבר הזה הוא בודאי צעד לפנים!), כדי להכביד עוד יותר את הבנת שפת עבר?

וכי יפה להם לסופרים, שרק יחידי סגולה, חריפי המוח, ישארו בקרב הקוראים העברים, והשאר יתרחקו מהם?

בעוד אשר העתונים הז'רגוניים מתאמצים להקל את הקריאה (בהדפיסם נקודות ביחד עם אותיות התנועה), הנה העתונים העברים כאלו מתכונים לחרד את מוח הקורא ולהכביד עליו את הקריאה.

המלים הלועזיות, הנכתבות על פי האורתוגרפיה החדשה, כשהן חסרות כל נקוד, הן בלתי מובנות או נקראות בשבושים נסים המעוררים צחוק.

בכל עת שאני שומע, כיצד קוראים עתון עברי אנשים נבוני־דבר, פני מתאדמים מבושה. אף שורה אחת אינה נקראה כתקונה.

הלא צחוק הוא! המספרים נקראים בז'רגון (כמו למשל: שנת 1904 קוראים: שנת טויזענד ניינהונדערט פיער וכדומה), אף כי נוח היה אלו התרגלו לכתוב אותיו

במקום מספרים. ואנכי האמנתי תמיד, כי רק הקוראים מתעצלים ליַחד את המספרים הנכרים. אולם השתוממתי לראות, כי גם העתון עצמו כותב: „עד יום 1-ט ע ן נובמבר („הצפה" 472).

היוצא לנו מזה...

הוי, אדוני הסופרים, אלו ידעתם את המחשבות המרות והגינות המתעוררות בלב הקורא החושב למראה החזיונות קלי הערך האלה, כי אז הייתם שמים לב ל„עתידות ספרותנו...

אומרים, כי העתונים שבכל לשון ולשון אינם מדקדקים ביפי השפה, והסגנון שם נרוע.

אך שתי תשובות בדבר.

העתון אצלנו (ביחוד בערי השדה) הוא המעין היחידי, המרוה את צמאון הקוראים, שאינם קונים ספרים כל עיקר, ולכן על העתון להכיל מים חיים וצלולים.

והשנית, עוד לא ראיתי עתון, שיחטא כל כך לחקי הלשון והסגנון, כמו שנהוג אצלנו.

קורא.

ביבליוגרפיה.

ע. נ. פרנק. יצחק מאיר בילדותו (מחיי היהודים בפולין). ספור בשני ספרים. הוצאת „תושיה". ורשה, תרס"ד, קמ"א עמודים.

רצה המחבר לתאר לנו בספורו זה את החינוך של נער יהודי מן החסידים אשר בפולין מיום בואו ללמוד בחדר ועד היותו לבר־מצוה. יצחק מאיר הוא נער מפונק ומרוע מן הטפוס של ה„בנים היחידים" הידועים. ולנער כשרונות טובים והואר הטוב בכל התלמידים בחדרים שהוא לומד בהם. אבותיו מתגאים בו, ואולם הם מרבים לדקדק עמו ומיסרים אותו על כל משובה קלה, בחפצם לראות אותו כילד המעלה שאין בו כל מום. מוצאים אנו בספור הזה זכרון הרבה מנהגים שהולכים ונשכחים כיום, ואלמלי היו הדברים נתונים לפנינו בכשרון ספרותי כל שהוא, אז היו לברכה בספרותנו. מוצאים אנו, למשל, תיאור הסעודה, שעורכים אבות יצחק מאיר בהחל בנם ללמוד חומש, עם כל הצירימוניות התלויות בה: הדרשה והדיאלוג שבין הנע

בעל השמחה ובין חברו השואל אותו למולדתו וכו׳, ואולם על פי ההרצעה של ה׳ פרנק יצאה התמונה כעין קריקטורה ועושה על הקורא רושם מינע. המחבר אינו מבין להבדיל בין הטון של ספור לילדים ובין זה של ספור לקוח מחיי הילדים. יש אשר המחבר מוסר לנו את ה„חכמות" שבהן הצטיין יצחק מאיר גבורו והן בנליות עד מאד ודומה כאלו האם מספרת לנו בלשונה על דבר חכמות בנה, על דבר ה„תאנה" שנתן לדודו וכדומה.

בכלל עושה עלינו הספור רושם של חבור שכתב איש בעל־בית פשוט כי על כן אין כל עבוד ספרותי בו. על אדות כשרון לא אדבר כלל.

ב.



הצפירה

מיום 1 יולי 1904.

קוראינו במשך חצי השנה הנכחית כבר הספיקו להוכח עד כמה קיימנו את הבטחתנו בנוגע להשלמת "הצפירה" ושכלולה, שהבטחנו בראשית שנת-החתימה.

כמדומה שלא נגזם במשהו אם נאמר, כי מלאנו את הבטחתנו עוד יותר מבמלואה, עוד יותר מאשר התוינו לעצמנו בראש.

הגליון הספרותי הציורי-והמדעי שקוראינו מקבלים בדיוק בכל ערב-שבת, בתור אחד מחלקי הצפירה היומית, הוא אפוא עובדא חשובה וחדשה בספרתנו העתית, הכרוכה בעבודה ובהוצאה מרבה של כמה וכמה אלפים רובל בשנה שאנו רשאים לפרסם אותה בגלוי נגדה נא כל קהל קוראינו, אחר אשר כבר עלתה בידינו להוציאה בדיוק, בזהירות, ביד רחבה ובעין יפה במשך חצי שנה, ואחר שכבר נמצא בידי הקוראים סכום גליונות גדול העולים יחד לכרך יפה ומהודר בחיצוניותו ובפנימיותו שראוי לעלות על שלחן כל איש ישראל חובב שפתנו וספרותה בתור **אלבום ספרותי** לקשוט ולנוי למקרא ולשעשועים.

קוראינו בודאי ראו גם זאת, מה שנעים לנו ביחוד, כי עבודתנו והוצאותינו המרובות לרגלי הגליון-הספרותי-השבועי, לא הסינו במאומה את גבול עבודתנו ב"הצפירה" היומית עצמה, ולא עוד אלא כי גם הוספנו לשכללה ולמלאותה בכל מקצועותיה הכלליים והעבריים, להרבות את חלקיה ולהעשיר את תכנה האינפרמציוני והפובליציסטי בידיעות תלגרפיות ובמכתבים מפורטים כתובים בידי סופרים קבועים ומיוחדים בכל מקום שדופק החיים ישמע ביותר, העומדים על המשמר להודיע לנו בזריזות כל מאורע וחזיון הראוי להתפרסם.

לתכלית הברור הגמור והבהיר בקריאת הענינים השייכים למלחמה הננו נותנים לקוראינו

מפת קיר גדולה מצוירת, בהירה ומדויקת מאד

בתבנית המפות האירופיות היותר גדולות והיותר מדויקות שיצאו בימי המלחמה האחרונה.

המפה המתוקנה הזאת שעלתה לנו בהוצאה מרבה של כסף ועבודה כבר מוכנת בידינו, משוכללת ונגמרה כל צרכה, וכל חתומינו יקבלוה בעוד שבועים, גם אלה שיחתמו על „הצפירה" מראשית יולי הבא.

ונוסף על כל אלה אמרנו לתת לקוראינו עוד **תשורה ספרותית גדולה ורבת הערך** ששמה בלבד יעיד על יקרתה ועל הטוב הצפון בה בעד כל קורא חובב ספרתנו:

כל שירי י"ל גורדון בששה כרכים

שמחירם בשוק הספרים 7 רובל — **אך ! רובל 60 קאפ.** (מחיר הנייר והדפוס)

מחיר "הצפירה" לשנה 8 רובל, לחצי שנה 4 ר', לרבע שנה 2 רובל.

אדריסה: **רדקציה „הצפירה" ווארשא, מאריאנסקא 2.**

Herausgeber, veratwortlcher Redacteur u. Drucker: Josef Fischer, Krakau





